TOMO MATIĆ

VITEZOVIĆEV »LEXICON LATINO-ILLYRICUM«

I.

U zagrebačkoj Metropolitani čuva se pod sign. MR 112 rukopis »EQ. PAV. RITTER LEXICON LATINO-ILLYRICUM« (autograf autorov, 566 listova u form. 21 × 16 cm, folijacija zapisana kasnije olovkom).

Ispred rječnika su na prvom listu rukopisa »Ventorum nomina, juxta graecam appellationem Croatis tradita«: vjetrovi su prema svome smjeru grafički prikazani na krugu, te je između glavnih vjetrova (siver – istočnjak – poldnevnjak – zapadnjak) zabilježeno po sedam sporednih, tako da je Vitezović u svemu zabilježio 32 imena vjetrova, i to najprije hrvatska imena, a uz njih latinska (najvećim dijelom zapravo grčka imena u latiniziranoj formi).

Latinsko-hrvatski rječnik, raspoređen po abecednom redu latinskih riječi, ide od lista 2 do 527. Pisan je vrlo uredno, a ima u njemu dosta kasnijih dodataka zapisanih od iste ruke.

Od lista 528. dalje dodao je Vitezović rječniku niz dužih ili kraćih popisa riječi svrstanih u skupine po svome značenju (neke od tih skupina imaju pače naslov »Lexicon«): Lexicon nominum propriorum et festorum apud Illyros celebriorum (l. 528–538) – Nominum illyricorum interpretatio (l. 540–542) – Nomina Sacrae scripturae interpretata, ex P. Amando Ejsenberner Benedictino (l. 544–557) – Lexicon verborum et nominum infantilium (l. 558) – Nominum illyricorum interpretatio (l. 559–561) – Nomenclatura planetarum qua poetice et qua astronomice apud Illyrios nuncupantur, item deorum et heroum apud poetas celebratorum (l. 562) – Lexicon interjectionum illyricarum (l. 563–564) – Navium nomenclatura (l. 565) – Fungorum nomenclatura (l. 566).

Sačuvani rječnik je tek jedan dio, i to po svoj prilici manji dio Vitezovićeva leksikografskoga rada. U sporu, što ga je Vitezović kao skrbnik umobolnoga zagrebačkog kanonika grofa Ivana Jonate Ivanovića i za-

kupnik njegova imanja Šćitarjeva imao s njegovim rodom, provalio je Ivanovićev rođak Ljudevit Vagić u svibnju 1709. s oružanom četom u šćitarjevačku kuriju, gdje je Vitezović stanovao, i opljačkao što mu je pod ruku došlo. Turopoljski plemićki mali sudac Martin Mudić, pod kojega je spadalo Šćitarjevo, poslao je dva mjeseca poslije te provale, 27. srpnja 1709., Vitezoviću, koji se ispred nasilja Vagićeva sklonio u Zagreb, nešto stvari i spisa, što je bilo zaostalo u Šćitarjevu, a Vitezović mu je primitak tih stvari potvrdio pismeno, i u toj potvrdi se uz druge stvari spominje »Lexicon illyrico-latinum in duobus, et latino-illyricum in uno, tomis.[1] U to je doba dakle Vitezović, osim latinsko-hrvatskoga rječnika u jednom svesku, imao izrađen još i hrvatsko-latinski rječnik u dva sveska, no ovome se posljednjem zameo trag, i tko zna da li će se još ikada naći. Da su ti rječnici bili tada već dovršeni i sređeni, razabire se iz Vitezovićeva pisma od 23. studenoga 1710., kojim je popratio svoju čestitku poslanu za imendan papi Klementu XI. U tome pismu Vitezović saopćuje papi, da je izradio »lexicon illyrico-latinum et latino-illyricum absolutissimum una cum grammatica illyrica«, i moli, da papa primi pod svoje okrilje to djelo, koje će biti vrlo korisno također za svećenike i vjerovjesnike u našim krajevima, pa ako ga sam papa ne bi bio voljan izdati, neka dopusti, da ga u svijet opremi Collegium de propaganda fide.[2] Te se nade Vitezovićeve nijesu ispunile, no upravo to pismo svjedoči, da su oba dijela njegova rječnika potkraj prvoga decenija osamnaestoga vijeka bila zrela za štampu.

Vitezović se vrlo rano stao zanimati za jezična pitanja i za reformu latinice, kako se u nas u književnosti upotrebljavala. Već u predgovoru *Odiljenja sigetskoga* od g. 1684. (»K čtavcu«) upućuje čitaoca, da u knjizi ne smije zazirati od riječi, što nijesu poznate u užem mu zavičaju, i da se valja priučiti na promjene u latiničkom pismu, kako se do toga doba u nas pisalo: »Zato, prijatelju moj, kada u knjižicah ovih riči morebit nikoje čtal budeš, koje nisi lahko čul, ne reci: ⟩Nî hrvatska ali slovinska rič⟨, kakoti i od pisma gdi najdeš *ſ* misto *ſz*, *c* misto *cz*, *ʒ* misto *sh*, – meni se tako polag stanovitih uzrokov bolje pisati vidilo. Od čega svega, to jest i od načina za dobro pisati i nauka za pravo govoriti u ⟩Početku i temeljih jezika slovinskoga⟨ obilnije naskorom kazati hoću ...« Vitezović se dakle već tada spremao, da svoje misli o jeziku i pismu iznese u cjelini u posebnom spisu, a što je u *Odiljenju* u pisanju latinice počeo mijenjati, bilo je upereno protiv složenica od dva slova za neke glasove hrvatskoga jezika. Karakteristično je, da Vitezović u tome nastojanju oko reforme latinice u *Odiljenju* još nije posizao za dijakritičkim znakovima, nego je samo za glasove *c*, *s* i *š*, koje su naši stariji pisci pisali kojekako, konsekventno upotrebljavao slova *c*, *ſ* i *s*, a za glas *ž* je iz t. zv. njemačke gotice uzeo slovo *ʒ*, koje u nas tada nije bilo u običaju u štampanim knjigama. Gdje se nije domislio, kako bi jednim slovom bez dijakritičkih znakova označio pojedine glasove hrvatskoga jezika, upotrebljavao je i dalje

[1] Klaić, Život i djela Pavla Rittera Vitezovića (Zagreb 1914.), str. 227.
[2] Klaić, o. c. 256.

složenice od dva slova (ly, ny, cs, ch ili ty, dy), tek je za vokal *r* – da istakne razliku u izgovoru riječi kao što su n. pr. *berba* i *brdo* – bilježio iznad *e* dvije točke: obvërsenje i sl.

To su bili Vitezovićevi prvi koraci u nastojanju oko reforme latinice, a kasnije nije na tome putu išao uvijek sigurnim koracima naprijed. Tako je n. pr. u *Kronici aliti spomenu vsega svieta vikov* (1696.) za glas ž napustio *z* i uzeo složenice *ſh* i *sh*, a za glas *s* je uz *ſ* stao upotrebljavati također *sz*, no uporedo s time se uz *ly* nalazi već i *l* s dijakritičkim znakom (*l̃*), što ga je pridržao i u kasnijim svojim djelima. Maretić u *Istoriji hrvatskoga pravopisa latinskijem slovima* nije bio sretne ruke, kada je za karakteristiku Vitezovićeve grafije uzeo u obzir upravo Kroniku, a posve je pustio s vida druga njegova štampana djela i osobito karakteristične njihove predgovore. Već iz predgovora same *Kronike* se razabire, kako je Vitezović teško osjećao nemilu zbrku, koja je u pisanju bila otela mah u hrvatskim knjigama pisanim latinicom i iz koje on još nije bio našao pravoga izlaza, pa zato je žalio, što su se Hrvati iznevjerili glagoljici: »Što se pisma dostoji, dali su nikoji nauke, kakono med ostalimi Petar Petretić, zagrebački biskup, u Evangeliumskih svojih knjižicah: ali kako i drugih tako i onoga malo gdo, ali skoro nijedan obdržava, neg vsaki po svojoj volji i prez reda piše, poklan ostaviše pravo slovensko pismo, s kim su živeli stari Hrvati, s. Jeronim i ostali, budući dijački aliti latinski abecedar nezadovoljan s 23 svojimi literami aliti slovmi za izreći vsaku reč jezika slovenskoga. Ali od toga u osebujnih knjigah obilnije.«

Neisporedivo su pozitivniji predgovori Vitezovićeva *Priričnika* i latinske pjesme *Plorantis Croatiae saecula duo. Priričnik aliti razlike mudrosti cvitje* štampan je u Zagrebu bez naznake godine, no posveta knjižice grofu Kobenzlu datirana je 18. veljače 1703. U predgovoru ne samo da iznosi rezultate, do kojih je došao razmišljajući o reformi naše latinice i koje je – veli – iznio u posebnom latinskom spisu, nego također kazuje, kada je upravo konačno sam sa sobom izašao na čistac, kako bi se latinica imala udesiti za bilježenje glasova hrvatskoga jezika, no ujedno i žali, što mu štamparija nije imala slova potrebnih za ostvarenje njegovih reformnih osnova. Da se vidi, kako je grafija *Priričnika* bila još daleko, vrlo daleko od reforme latinice, kako ju je zamislio Vitezović, priopćujem ovdje najzanimljiviji odlomak predgovora u originalnoj grafiji:

»Stòſe piſma doſtoi, nenajdoh jos niednoga Píſca ni Knyiſhnika, koí bi ſ mallochóm Diacskih aliti Latinſkih ſlóv obilye Hërvatſkoga nassega jezika dobro ali pravo piſal. I zato pred trimi Letmi iznajdoh jedan kruto dobar, lagak i pravicsan nacsim (!) za takovo piſmo, koga i obznanih ù recsenom Diacskom jeziku: ali dòſih dób potribna k' tomu ſlova nemogah csinit napraviti. Záto ù vnogo meſtíh *cs* nameſto *ç*; *e* namesto *ë* ali *y*; *ly*, *lj* namesto *l̃*; *ny*, *nj* namesto *n'*; *ſh* namesto *x* ali podreplyenoga *z* postavih; i drugga oſtala ſlova polag obicsaja kakovoga takovoga, na pomonkanju (!) onakovih ſlóv, kakovà biſe bolye priſtojala: doklam i ta zadobavim. Ricsi pak 'vſe Hërvatſke jeſu, ako ne

povſud opchinſke: ar vnoge Hërvatſkoga Orſaga ſtrane 'ſ Diacskim, Ugërſkim i Nimskim jezikom pomutissè ſe: navlaſtito ù Szlovinſkih Varasih, gdiſe 'ſ Diacskim jezikom ù Duhovnih i pravdenih ſtvarjah najvech ſluſhe: i gdi Ugri, Nimci, Latini najvech obujahu: nitti vidim jednoga vech ovo vreme, kîſe tërſi csiſtochu ſlavnoga Domovinſkoga jezika odvetku zahraniti, izvan gornyih Hërvatov, kîſe domovine jezikom i ù Crikvah pojuchim, i ù Pravdah stuchim, i med ſobom opchechim, slave: dà prem druggoga Naroda zapovidnistvu jeſu podvërſheni.«

Još je jasnije i stvarnije Vitezović razložio svoju reformu latinice u predgovoru spomenute latinske pjesme *Plorantis Croatiae saecula duo*, koja je štampana otprilike u isto doba kada i *Priričnik:* »Ita etiam et litteras pro possibili conformavi. Quare *ç* pro *cs* vel *ts*, *c'* pro *ch* vel *tj*, *c* semper eandem acutam vocem faciente, quam apud Latinos ante *i* et *e* habet, cujus pronuntiationem ante *a*, *o* et *u* *k* nobis usitatum distinguit. *l̄* pro *lj*, *ly*, vel ùt Itali scribunt *gli*, *ñ* pro *nj*, *ny*, vel italo more *gn*, *ẓ* pro *x* vel *ſh*, quasi liquefacto *z*, accepi, dum secus multiplicatis ita litteris nequaquam perfectè possunt exprimi. *Y* quoquè cùm vocalis sit, accepi pro ea, qua indigent perquam frequenter Illyrii ante *r* alteram consonantem praecedens, quae ab aliis malè per *a*, *e* et *o* scribitur, ego hactenus per *ö* et *ë* rectiùs expressum censui, tamen cùm vocalis sit, exmittendam haud existimabam. Quae et plura alia in *Orthographia mea Illyricana*, sive absoluta latinis elementis voces croaticas describendi methodo, clariùs exhibentur.«

Od toga latinskog spisa o reformi hrvatske ortografije, što je Vitezović već u predgovoru *Odiljenja* g. 1684. navijestio da će »naskorom« izaći, a koji je prema kazivanju netom spomenutih predgovora *Priričnika* i pjesme *Plorantis Croatiae* objavljen negdje u osvit osamnaestoga vijeka, nije se do danas našao nijedan primjerak. I tako je upravo Vitezovićev Lexicon *latino-illyricum* jedini najpouzdaniji i najrječitiji svjedok, kako je on provodio svoje misli o reformi ortografije u rukopisu, gdje nije morao računati s tehničkim nedostacima štamparije. Izuzevši konsekventno razlikovanje ranije u nas kojekako upotrebljavanih znakova *ſ* i *s*, što ga je Vitezović proveo već u *Odiljenju (s* za *š*, a *ſ* za glas, za koji mi danas pišemo *s)* i izuzevši upotrebu složenice *yr* za *r̥*, Vitezovićeva reforma latinice se u rječniku osniva na dijakritičkim znakovima, koji su kod *l̄*, *ń*, *ẓ*, *ç*, *ć*, *t̄* (ova dva posljednja znaka promiščue za isti glas *ć*) sasvim konsekventno provedeni, dok se kod bilježenja glasa, za koji mi danas pišemo *đ*, opaža kolebanje, koje je teško razumjeti: redovno se za taj glas bilježi *dj*, a posve rijetko *ǵ* ili *d*. Osim toga kolebanja u bilježenju glasa *đ*, Vitezovićeva reforma ortografije ni u čemu nije lošija od Gajeve *Kratke osnove:* pače složenica *yr* za *r̥*, iako nije možebiti osobito zgodna kombinacija, ima ipak spram Gajeva pisanja prednost, da se njome u pismu razlikuje izgovor riječi kao što su na pr. *berba – brdo*, *perjanica – prtiti*. Što više, izuzevši *yr* i kolebanje u bilježenju glasa *đ*, Vitezovićeva reforma latinice ne zaostaje u preciznosti niti za Daničićevom, kako

se upotrebljava u ARj, a niti po samim tehničkim osebinama dijakritičkih znakova nije Vitezovićeva grafija lošija od ARj.

Zabavili smo se potanje Vitezovićevim radom oko udešavanja latinice za bilježenje glasova hrvatskoga jezika, jer rezultati, do kojih je on u rječniku došao, daleko natkriljuju sve, što se na tome polju pokušalo prije Gaja. A osim toga na osnovi poznavanja postepenoga razvitka Vitezovićevih reformnih nastojanja može se s priličnom točnosti odrediti doba postanka konačne redakcije rječnika sačuvane u rukopisu MR 112. Sam Vitezović je u predgovoru *Priričnika* izrijekom kazao, da je on tek oko g. 1700. iznašao »jedan kruto dobar, lagak i pravičan način«, kako bi se »s malloćom dijačkih aliti latinskih slov obilje hrvatskoga našega jezika« moglo »dobro ali pravo pisati«. Prema tome izrađivanje rukopisa MR 112 nije Vitezović počeo prije 1700., a vidjeli smo, da je krajem prvoga decenija osamnaestoga vijeka rječnik bio spremljen za štampu. Time ne mislim dakako reći, da se Vitezović nije već prije 1700. trudio oko rječnika: samo je po sebi prirodno, da je Vitezović prije početka konačne redakcije morao izvršiti opsežne pripravne radove, a vrlo je vjerojatno, da ih je započeo još u mladim danima, jer već u predgovoru *Odiljenja* g. 1684. izbija – kako smo vidjeli – njegov interes za ispravnost jezika u govoru i pismu.

II.

U doba regionalne pocijepanosti hrvatske književnosti, kada su pisci pisali svaki dijalektom svojega rodnog kraja, manje ili više izbrušenim za književne potrebe, posve je prirodno, da su i leksikografi svoj rad osnivali u prvom redu na leksičkom blagu svojega užeg zavičaja, no usto ipak u njihovim redovima, osobito u čakavaca i kajkavaca, već rano izbija nastojanje, da u krug svojega rada koliko toliko privuku i jezično blago iz drugih hrvatskih govora. Najstariji kajkavski rječnik, Habdelićev *Dikcionar* (Gradac 1670.), ostao je još u granicama autorova materinjeg narječja, no već u rječniku Habdelićeva suvremenika Belostenca (*Gazophylacium*, Zagreb 1740.) to su granice proširene, pa iako je bez sumnje utvrđeno,[3] da je i u tome pogledu mnogo učinio nastavljač ili nastavljači Belostenčeva rječnika, koji je ostao u rukopisu nedovršen i ugledao svijet tek šezdeset i pet godina poslije autorove smrti, ipak se s razlogom može prihvatiti mišljenje, da je tome – osobito u latinsko-hrvatskom dijelu rječnika – prve temelje udario već sam Belostenec, koji je kao administrator istarske pavlinske provincije i kasnije kao provincijal proveo u Istri nekoliko godina i imao prilike upoznati čakavštinu.

Iako je prvi čakavski leksikograf, Zadranin Ivan Tanclinger (1651.–1732.), čiji je rječnik sačuvan u rukopisu, sav svoj vijek proveo u

[3] Fancev, O postanju iliričko-latinskoga dijela Belostenčeva rječnika, Прилози II, 150–165.

čakavskoj sredini rodnoga mjesta, ipak je izrađujući rječnik svijesno tražio vezâ s hrvatskim govorima izvan granica svoga materinjeg narječja: u predgovoru rječnika spominje on izrijekom, da je u tome radu posizao za hrvatskim crkvenim knjigama i svjetovnim djelima počevši od štokavaca i čakavaca Dubrovnika i mletačke Dalmacije pa do kajkavca Habdelića, pače i za slovenskom protestantskom biblijom Jurja Dalmatina.[4]

Njegov vršnjak Vitezović, rođen u Senju 1652., proveo je djetinjstvo sve do trinaeste godine života u čakavskoj sredini rodnoga mjesta, a zatim je 1665. pošao na nauke u Zagreb, gdje je ostao sve do svršetka retorike i imao prilike dobro se upoznati s kajkavskim govorom. I poslije svršenih nauka Vitezović se najviše zadržavao u Zagrebu, koji je tada već bio centar političkoga i kulturnoga života banske Hrvatske, što je nije bio poplavio Turčin, a svraćao se dakako također u svoj rodni Senj i osobito u Sloveniju, gdje je u mladim danima koju godinu proveo kod Valvasora surađujući kod izrađivanja bakroreza za njegovo djelo *Die Ehre des Herzogtums Krain*, – a da i ne spominjemo dužih ili kraćih boravaka u Beču i u Madžarskoj, kamo je dolazio ili u službi carskoga dvora ili kao zastupnik interesa svoga rodnog grada i hrvatskih staleža na dvoru ili u ugarsko-hrvatskim saborima. U toku svoga nemirnoga života imao je Vitezović obilno prilike da steče poznanstava u odličnim društvenim krugovima i da uopće proširi i produbi svoje poznavanje svijeta i života, a u književnom je radu od čakavštine rodnoga mu Senja po malo skretao u kajkavštinu svoga boravišta Zagreba. To se očito vidi u njegovu *Lexicon latino-illyiricum*. Štokavštinu je manje imao prilike upoznati na živome vrelu narodnoga govora, no nije se ni nje u rječniku odrekao.

U hrvatskim djelima pisanim prije rječnika Vitezović je općenito ostao vjeran svojoj materinjoj čakavštini, izuzevši *Kroniku* (1696.): u predgovoru sam kaže, da je u tome djelu »naslidovao većim delom Vramca popa«, i doista je iz Vramčeve *Kronike* često znao prenositi u svoju čitave odlomke ne mijenjajući niti njihovih kajkavskih osobina, a i osim toga je u Vitezovićevoj *Kronici*, očito pod utjecajem Vramčeve kajkavštine, uopće znatno jače zastupana ekavština nego u njegovim ranijim djelima, gdje je – kako odgovara karakteru južnije čakavštine – ikavski izgovor slabije prošaran ekavskim.

Od upitne zamjenice, koja je radi česte svoje upotrebe dala ime našim dijalektima, bilježi Vitezović u rječniku sva tri njezina oblika: ča, kaj,

[4] Matić, Prva redakcija Tanclingerova rječnika (Rad 293, Zagreb 1953.). – Kad je već bila objavljena ta moja radnja, doznao sam iz bilješke profesora A. Cronie u Ricerche slavistiche II, 118 (Roma 1953.), da se u Padovi u sveučilišnom Istituto di filologia slava čuva »una bella copia« Tanclingerova rječnika. Kako mi je priopćio prof. Cronia, taj rukopis, za koji se do sada u nauci nije znalo, sastoji se od dva sveska i ima svega 1316 strana, a predgovor mu je datiran 22. svibnja 1704., pa je prema tome u njemu sačuvana kasnija, proširena redakcija Tanclingerova rječnika, za koju se do sada znalo samo iz rukopisa, što je nekoć bio u Zadru u obitelji Filippi (po Ferrari-Cupilliju 1252 strane, po Urliću 1281 strana, u dva sveska, s predgovorom datiranim također 22. svibnja 1704.), a danas nije poznato, kamo je rukopis iz Zadra dospio.

što, čto (s. v. quid) – niš, ništar, nikaj, nič (s. v. nihil) – štokoli, čakoli, kajkoli (s. v. quidvis) – zač, zašto, zakaj, česa radi, zavoljčesa, zavoljšta (s. v. quamobrem).

I od refleksa praslavenskoga vokala *ě* zastupana su u Vitezovićevu rječniku sva tri izgovora, i to ponajviše ikavski i ekavski, znatno rjeđe ijekavski: beliti, biliti (s. v. albare) – rika, reka (s. v. amnis) – klit, klet (s. v. cella vinearia) i kliet, klit (s. v. tabernaculum) – pivati, popevati, pjevati (s. v. canere) – cena, cina (s. v. census) – vrime, vreme, vrjeme (s. v. chronos) – krisnica, kresnica, kresavka (s. v. cicendula) – stenica, stinica (s. v. cimex) – svit, sviet, svet (s. v. cosmus) – sediti, siditi, sjediti (s. v. incanescere) – lip, lep, ljep (s. v. pulcher) – stig. stjeg (s. v. signum, vexillum) – vek, vjek (s. v. seculum) – nevestica, verenica, vjerenica (s. v. sponsa itd. Za sve jači utjecaj kajkavske sredine, u kojoj je Vitezović živio, karakteristično je, da je on gdjegdje kasnije na ekavsku okretao riječi, što ih je u prvi kraj bio u rječnik zabilježio *po ikavskom* izgovoru, a pri tome se znalo također dogoditi, da je poekavio vokal *i*, koji nije nastao od *ě:* pomeriti (s. v. reconciliare) – pomerenje (s. v. reconciliatio).

Kajkavske riječi s vokalom *e*, koji se razvio iz poluglasa i koji karakteriše kajkavštinu i spram čakavštine i spram štokaštine, bilježi Vitezović redovno posve ispravno: čeber, deska, natešće, svetel, teknuti itd. No usto ga je znala također navika njegova materinjega dijalekta zavesti, da kod izrazito kajkavskih riječi mjesto kajkavskoga refleksa poluglasa stavi čakavski refleks *a* i tako načini hibridne forme, koje zapravo ne postoje u narodu ni u kojem našem dijalektu: vugal (s. v. angulus) – vuzak (s. v. arctus) – kušac (s. v. basium) – vujac (s. v. avunculus) i sl., a često se upravo kod takovih riječi po pismu vidi, da ih je Vitezović tek kasnije naknadno zapisao u rukopis svoga rječnika.

III.

Ispred rječnika je Vitezović, kako smo već spomenuli, grafički na krugu prikazao vjetrove prema smjeru, otkale dolaze, pa je na toj vjetrnici zabilježio trideset i dva hrvatska imena vjetrova. Taj interes za nazive vjetrova je u Vitezovića, koji je odrastao uz more, posve razumljiv, a koliko mi je poznato, ni u kojega našeg starijeg pisca nema tako u detalje izrađene nomenklature vjetrova, pa zato ne će biti na odmet, da se s njome upoznamo, prije nego prijeđemo na jezično blago sabrano u samome rječniku.

Idući od sjevera prema istoku i zatim dalje vraćajući se u krugu preko juga i zapada k sjeveru, u Vitezovića su na vjetrnici hrvatska imena vjetrova s latinskim tumačenjem poredana ovako:

siver, polnoćnjak – septentrio, aparctias
**nadburac* – hypaquilo
bura – aquilo, boreas
**podburac* – mesaquilo

siver-zdolc – borrhapeliotes
**nadoblačnjak* – hypocaecias
oblačnjak – caecias
**podoblačnjak* – mesocaecias
zdolc, podsunčnjak, iztočnjak – subsolaris
**nadšiljok* – hypeurus
šiljok – eurus
**podšiljok* – meseurus
zdolcpoldanjak – natopeliotes
**nadtirac* – mesophoenix
**tirac* – phoenix
**podtirac* – hypophoenix
**poldnevnjak*, **poludanjak* – notus, auster
**podjug* – mesolibonotus
jug – libonotus
**nadjug* – hypolibonotus
**poldnezgorc* – libs
**podmorac* – mesafricus
odmorac – aphricus
**nadmorac* – hypaphricus
zapadnjak, večernjak, zgorc – zephyrus, favon[ius]
**podzimac* – mesocaurus
**zimac* – caurus, corus
**nadzimac* – hypocaurus
zgorcsiver – etesiae
**podsokolc* – mesocircius
**sokolc* – circius
**nadsokolc* – hypocircius

U tome popisu vjetrova, sastavljenom prema Vitezovićevoj vjetrnici, zvjezdicom sam označio imena, kojih nema u ARj niti u građi sabranoj za još neizdani dio toga rječnika, pa kako takvih imena ima neobično mnogo, sama po sebi se rađa sumnja, da li je Vitezović sva ta imena uzeo doista iz živoga govora svojega rodnog kraja. Ta se sumnja, samo da jedno spomenem, već na prvi pogled nameće kod imenica složenih sa *nad-* i *pod-:* koliko god su pomorci Vitezovićeva zavičaja bez svake sumnje imali dobro razvitu terminologiju za označivanje vjetrova, s kojima su u svome svakidašnjem radu – u doba jedrenjača! – računali i morali računati, ipak nije lako vjerovati, da su senjski pomorci onako u tančine razlikovali vjetrove, kako ih bilježi Vitezovićeva vjetrnica, pa je po svoj prilici Vitezović prema tudicama složenim sa *hypo-* i *meso-* skovao naše složenice sa *nad-* i *pod-* ili barem neke od njih, iako *nad* i *pod* kod njega po značenju ne odgovaraju grčkima *hypo* i *meso* (u Vitezovića je *nad-* uzet za *hypo,* a *pod-* za *meso-*).

Osim toga, nekoja imena Vitezovićeve vjetrnice već po obliku odaju svoje kajkavsko podrijetlo: sokolc, zdolc, zgorc. Za *sokolc* nema potvrde u građi za ARj, a za *zdolc* i *zgorc* zabilježena je samo jedna potvrda, a i to iz kajkavskoga kraja iz našega doba: A v lete puše negda zdolc,

negda zgorc (K. Jajnčerova, Trebarjevo – Zbornik za nar. život i običaje, III, 63). No i Belostenec bilježi također jedno i drugo to ime s. v. veter: »Veter zdolec, koji puše u zime od istoka sunčenoga, levant, eurus, vulturnus« i »Veter zgorec, koji puše med polnočnjakom i izhodom sunčenem, solstitialis, okolu 22. jun. i 22. decemb.«

U značenju tih naziva ne slaže se uvijek Vitezović ni sam sa sobom ni s Belostencem. I u vjetrnici i u rječniku (s. v. subsolanus) *zdolc* je istočnjak, pa je s time u skladu i značenje složenicâ: u vjetrnici *siverzdolc* = sjeveroistočnjak, *zdolcpoldanjak* = jugoistočnjak, a u rječniku *zdolcjug* (s. v. natopeliotes) *i zdolcojug* (s. v. euronotus, euroauster) = jugoistočnjak, zdolcosiver (s. v. euraquilo, caecias) = sjeveroistočnjak. Ali se nikako s time ne slaže, što je Vitezović u rječniku s. v. auster uz druge nazive za južnjak zabilježio također *zdolec* i *zdolc*. Još je gore s nazivom *zgorc:* u vjetrnici je tim imenom označen zapadni vjetar (zephyrus, favonius), dok je u rječniku *zgorc* (s. v. zephyrus) = zapadnjak, a *zgorac* (s. v. septentrio) = sjevernjak. A da bude zbrka potpuna, Belostenec – kako smo već spomenuli – bilježi, da *zgorec* »puše med polnočnjakom i izhodom sunčenem«. Ta Vitezovićeva nesigurnost u određivanju značenja nazivima *zdolc* i *zgorc* – u vezi s njihovim kajkavskim oblikom – jamačno se ima shvatiti tako, da Vitezović tih naziva i njihova značenja nije uopće poznavao iz svojega primorskog zavičaja, nego ih je čuo kasnije u kajkavskim krajevima, gdje im možebiti nije bilo svuda posve isto značenje, a možebiti nijesu niti osobe, od kojih je Vitezović za ta imena doznao, bile dobro upućene u nomenklaturu vjetrova svoga kraja. Da se imenice po postanju srodne sa *zgorcem* upotrebljavaju upravo za oznaku zapadnoga vjetra, za to ima u ARj potvrdâ i iz drugih naših krajeva: *gornjak* iz Stullijeva i Vukova rječnika i *gornjac* iz Kanižlića.

I za imena nekih vjetrova, što su u ARj ili u građi sabranoj za nj zabilježena samo iz kasnijega doba ili iz užega geografskog kruga, donosi Vitezovićeva vjetrnica svjedočanstvo, da su ta imena bila u običaju barem već potkraj sedamnaestoga vijeka u sjevernim krajevima našega primorja: grada za ARj zna n. pr. za *šilok* (u Vitezovića: šiljok) samo iz Mikaljina rječnika, a za *večernjak* tek iz našega doba (A. Ostojić s Brača i J. Grupković iz Sinja).

Još jedna skupina riječi, mislim narodna imena mjeseci, zaslužuje, da se s njome napose upoznamo, jer je i za nju Vitezović u svome rječniku pribilježio zanimljive i djelomice nepoznate građe (imena, kojih nema u ARj niti u građi sabranoj za nj niti u Habdelića, označena su zvjezdicom):

januarius: sičanj, sečko veliki, *ledeni;
februarius: veljača, svećan, unor, *mrazni, sečko mali, *ljuti mraz;
martius: ožujak, sušac, topli;
aprilis: travan, mali travan, *dubanj, *jurjevšćak;
majus: veliki travan, rožanj, rožocvet;
junius: klasan, *mlečan, *kositbar;

julius: srpanj, *žetvar[5];
augustus: kolovoz, *vršanj, *vršar, velikomašnjak;
september: rujan, *bočvar[6];
october: listopad, *pretili, *hladni;
november: grudan, studeni;
december: prosinac, snežni, velikobožićnjak.

U svim slavenskim jezicima, u kojima su se sačuvala narodna imena mjeseci (a to su u prvom redu jezici Slavena zapadne crkve), mjeseci su uz sitne izuzetke dobili imena po poljodjelskim poslovima ili uopće po prirodnim pojavama, što ih ti mjeseci sa sobom donose. To vrijedi i za imena mjeseci, što su u običaju u današnjem hrvatskom književnom jeziku, a takoga su postanja također gotovo sva imena mjeseci, što ih je Vitezović zabilježio u svome rječniku, samo nekoliko mjeseci imade ime po kršćanskim blagdanima, koji se u tim mjesecima slave, a i ta su imena kajkavske provenijencije: svećan (po Svijećnici), jurjevšćak, velikomašnjak, velikobožićnjak. No i među onim imenima, što su ih mjeseci dobili po pojavama u prirodi, ima ih u Vitezovića nekoliko, za koja u našim krajevima ima potvrde samo u kajkavaca i Slovenaca, n. pr. sušac, mali travan, veliki travan, rožanj. Amo ide i *grudan*, no neobično je, da je u Vitezovićevu rječniku to narodno ime zabilježeno za novembar, dok se njime ne samo u kajkavaca i Slovenaca nego također u Poljaka i Malorusa označuje decembar (polj. grudzień, malor. грудень). Ne može se pouzdano utvrditi, iz kojega je kraja uzet naziv *sečko*, što ga je Vitezović zabilježio za januar i za februar: *sečko veliki* je u njega januar, a *sečko mali* je februar. U građi za ARj ima za tu riječ potvrda iz druge polovice devetnaestoga vijeka samo iz istočnih krajeva: od rječnika zabilježena je u Popovićevu *Srp.-nem. reč.* kao naziv za februar, a iz djela ekscerpiranih za ARj ima potvrda samo iz Milićevićeva *Života Srba seljaka:* »Prasci, koji se oprase meseca februara, koji seljaci zovu sečko, obično imaju gotove zube te seku sise materi ...« Za tu riječ imamo dakle potvrdâ iz zapadnih i iz istočnih krajeva, a ne znamo, da li se ona sačuvala gdjegod i po sredini našega jezičnog teritorija.

Imena mjeseci *ledeni* (januar), *unor* (februar) i *dubanj* (april) poznata su u Čeha, a i osim njih ima u Vitezovićevu rječniku amo tamo rasutih nekoliko čeških riječi: koberec (s. v. aulaeum); Rakuško (s. v. Austria) i usto: Rakusan, Rakusanin, Rakusanka, rakuski; sedlák (s. v. agricola); hrab (s. v. comes) i hrabinja, hrabenka (s. v. comitissa); obec (s. v. commune, communitas); kostel (s. v. delubrum i s. v. templum); set (s. v. laqueus); pospolitost (s. v. simultaneitas); midlo (s. v. smegma). Od tih riječi mogao je Vitezović riječ *midlo* naći u Mikalje, a otkale mu one druge riječi? Poznato je, da je češki benediktinac

[5] Ta riječ jest doduše zabilježena u građi za ARJ, ali samo u značenju: žetelac.
[6] Možebiti je to griješkom mj. bačvar: kako su imena *kositbar, žetvar* i *vršar* za šesti, sedmi i osmi mjesec načinjena prema gospodarskim poslovima, što su u tim mjesecima na redu, tako bi i ime *bačvar* posve pristajalo za deveti mjesec, u kojemu se spremaju bačve za berbu.

Lodereker proširio Vrančićev *Dictionarium quinque nobilissimarum Europae linguarum* (1595.) dodavši mu češke i poljske riječi i tako prerađen rječnik izdao još za života Vrančićeva: *Dictionarium septem diversarum linguarum* (Pragae 1605.). Za tu preradu Vrančićeva rječnika mogao je Vitezović znati, pa nije li on možebiti odatle pokupio češke riječi, što ih je zabilježio u svoj rječnik? Jedan dio tih riječi mogao je doista ondje naći, no nalazi se u Vitezovića i takvih čeških riječi, kojih nema u Loderekerovoj preradi Vrančićeva rječnika (Rakuško, Rakusan i deriv.; hrab, hrabinja, hrabenka; set; pospolitost). Prema tome, ako je Vitezović uopće i poznavao Loderekerov *Dictionarium*, morao je za posuđivanje čeških riječi imati još i drugo vrelo, a kako čeških riječi u njega i onako nema mnogo, mogao ih je prigodice doznati i usmeno od kojega Čeha ili od inostranca vješta češkom jeziku.

IV.

Pri sabiranju građe za ARJ (isp. do sada izdane knjige I–XII) nije nikako uzet u obzir Vitezovićev *Lexicon latino-illyricum*, iako je već Šafařik znao, da se rukopis nalazi u zagrebačkoj Metropolitani. A to je šteta, jer u Vitezovićevu rječniku ima riječi, koje ili uopće nijesu ušle u ARJ, ili ako su ušle u nj, nije za njih zabilježeno značenje, što ga Vitezović donosi u svome rječniku, pa napokon ima u ARJ i takvih riječi, za koje se našlo potvrdâ tek iz osamnaestoga ili pače iz devetnaestoga vijeka, a Vitezovićev *Lexicon* svjedoči, da su bile poznate svakako već u drugoj polovici sedamnaestoga. U ovoj radnji ne može mi nikako biti svrha donijeti sređenu građu za popunjavanje praznina u ARJ, nego bih samo rado pokazao, kako je Vitezović prije dva i po vijeka, kada se još mogao koristiti samo Mikaljinim i Habdelićevim rječnikom, svoj leksikografski rad ozbiljno shvatio i stvorio djelo, koje niti danas poslije dugoga niza kasnijih hrvatskih leksikografa, među kojima je bilo i spremnih i solidnih radnika, i poslije – da tako rečem – sinteze našega leksikografskoga rada u ARJ još nije izgubilo cijene u proučavanju hrvatskoga jezičnog blaga. Nastojao sam iz Vitezovićeva rječnika pribrati riječi, za koje se može barem s nekom sigurnosti uzeti, da nijesu tek za nevolju skovane, nego da su živjele u govoru ili u pismu. Za neke riječi, što su zabilježene u Vitezovića, a inače im ili uopće nema potvrde ili su poznate u drukčijem obliku ili značenju, upozorio me je prof. Štefanić, da one i danas žive u govoru njegova rodnog kraja (u Drazi Bašćanskoj na Krku), dakle u najbližem susjedstvu Vitezovićeva zavičaja, pa sam ta upozorenja sa zahvalnošću zabilježio na svome mjestu.

Riječi sam poredao alfabetski po današnjemu našem pisanju i u zagradama dodao latinsku riječ, pod kojom se hrvatska nalazi u Vitezovićevu rječniku, a zatim sam, ako je latinska bila protumačena još i drugim hrvatskim riječima, pripisao i te druge riječi. Da se ne mora kod poje-

dinih riječi prečesto ponavljati bilješka, da ih nema u ARj, označio sam takve riječi radi kratkoće zvjezdicom:

**babar* (s. v. pardus): babar, lavoris.

**babarka, *babra* (s. v. pardalis): babra, babarka, lavoriska.

bača (s. v. hortus): vrtal, vrt, bača, bačka, zagrad, – (s. v. possessio): bača, ladanje, vladanje, držanje, bašćina, vlast. – ARj ima za tu riječ (< tur. bagča) potvrdu tek iz Ljubiše.

**bačka, *bačkica* (s. v. hortus): isp. bača – (s. v. hortulus): vrtlac, vrtac, bačkica.

**bagatinac* (s. v. teruntius, teruntium): bečić, bagatinac. – Od tal. bagattino.

*bah, *bahata* (s. v. fastus): oholija, gizda, bah, bahata. – ARj ima za *bah* potvrdâ počevši od XVI. i XVII. vijeka, ali samo u značenju: homo superbus i strepitus.

**bahćati* (s. v. concrepare): grohćati, grohtati, bahćati, praskati, razpucati se, razpucavati se. – U ARj je s. v. *bahtati* (strepere, pedibus strepere) rečeno, da je infinitiv *bahćati* u Mikalje (a po njemu također u Dellabelle i Stullija) »griješkom« načinjen prema prez. bahćem. – U Drazi Bašćanskoj je glagol poznat u drugom značenju: »srce mi bahće«.

**baraka* (s. v. tempestas adversa): zlo vreme, vihar, baraka.

**baras* (s. v. iugum, propagatio vitium in sublime, ut umbram praebeant sub iis considentibus) – (s. v. pergula in vineis): baras, brajda.

**barbusa* (s. v. mullus): barbusa, brkaš, riba. – Isp. u Tommasea s. v. barbuzza: Di pesce, quelli che voi vedete con due barbuzze sotto la mascella inferiore sono tutti barbj.

**barnica* (s. v. farraceum): gobina pogača, gobinica, barnica. – Za *bar* (milii genus) ima ARj potvrda već počevši od Mikalje, a riječ je zabilježena i u Vitezovića s. v. far: bar, gobino, žito.

bat (s. v. clava): bat, batuka – (s. v. sceptrum): bat, šiba kraljeva, žažaj, palica kraljeva. – ARj ima za tu riječ potvrdâ već od XV. v., ali nema značenja *sceptrum*.

**batar* (s. v. clavarius): batukar, batar.

**batuka, *batukar:* v. bat, batar.

**batura* (s. v. pergula).

**bažd* (connexus): bažd, pribažd, pribod – (s. v. nexus): bažd, vez.

**baždati* (s. v. innectere): splesti, sbaždati, zaplesti; freq. splitati, baždati – (s. v. nectere): plesti, baždati. – U Drazi Bašćanskoj se i danas govori *zbaždât* u značenju: heftati.

**bažjan, *bažjanka* (s. v. phasianus, phasiana): fažan, fažanka; bažjan, bažjanka. – Habdelić ima u istome značenju: »bezjan, inače bežjan«, što također nema u ARj.

**bečić* (s. v. sestans): bečić, šesti del peneza – (s. v. teruntius, teruntium): bečić, bagatinac. – ARj ima samo za *beč* potvrdâ od XV. v. i izvodi tu riječ od tal. bezzo, no u novije doba je o postanku te riječi izneseno drukčije mišljenje: *beč* bi bila naša riječ za oznaku sitnoga srebrnog novca, koji se latinski zvao denarius viennensis, a od nas je prešla

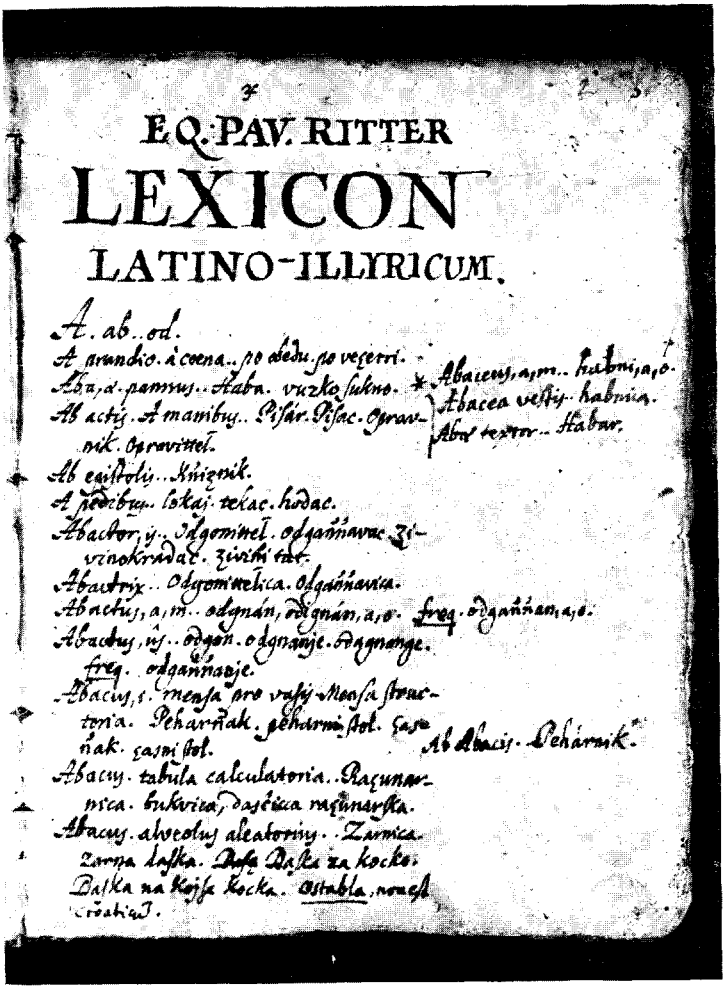

EQ. PAV. RITTER

LEXICON

LATINO-ILLYRICUM.

A. ab.. od.
A prandio. à coena.. po obedu. po veçetri.
Aba, æ. pannus.. Haba. vuzko sukno.
Ab actis. A manibus.. Pisár. Pisac. Opravnik. Opravittel.
Ab egistolis.. Kniznik.
A pedibus.. lokaj. tekac. hodac.
Abactor, is.. Odgonitel. odgaňňavac. zivinokradac. zivinitat.
Abactrix.. Odgonitelica. Odgaňňavica.
Abactus, a, m.. odgnán, odignán, a, o. freq. odgaňňan, a, o.
Abactus, ûs.. odgon. odgnanje. odgnange. freq. odgaňňanje.
Abacus, i. mensa pro vasis. Mensa structoria. Peharňak. peharni stol. çasňak. çasni stol.
Abacus. tabula calculatoria.. Raçunarnica. bukvica, dasčica raçunarska.
Abacus. alveolus aleatorius.. Zarnica. Zarna daska. Daska za kocke. Daska na kojse kocka. Ostabla, non est croaticum.

Abaceus, a, m.. habni, a, o.
Abacea vestis. habnica.
Abaceus textor.. Habar.

Ab Abacis. Pehárnik.

Prva strana Vitezovićeva rječnika

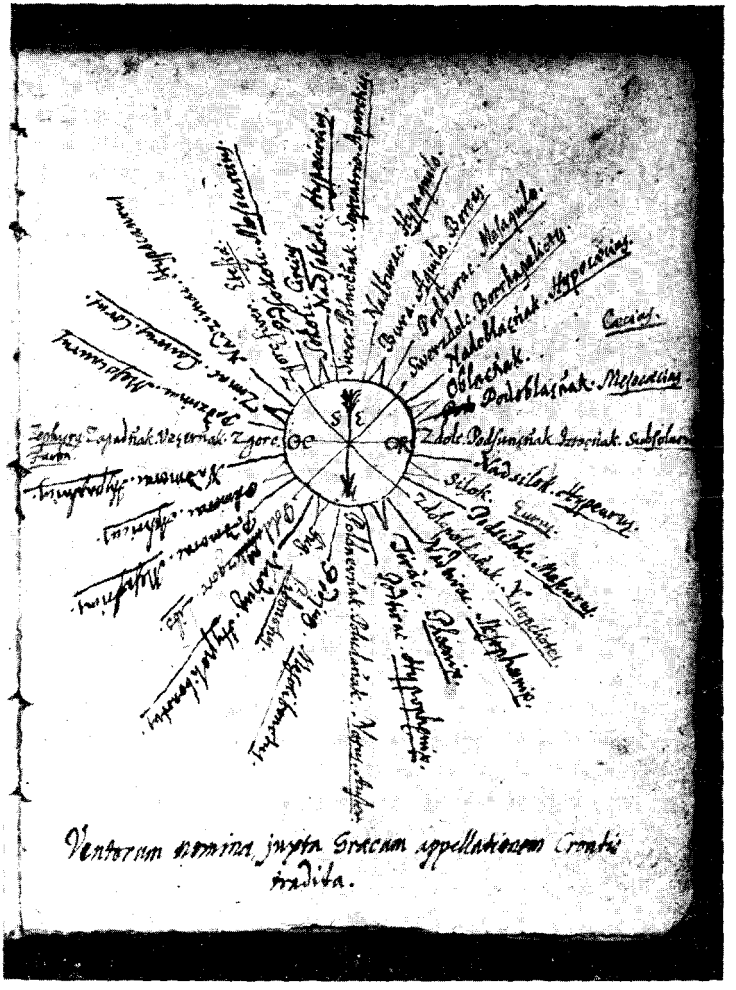

Vjetrnica, iz rukopisa Vitezovićeva rječnika

u Italiju (isp. Mažuranić, Prinosi za hrvatski pravno-povijesni rječnik, s. v. bečˇ, i Herkov, »Horvacki novac« – hrvatska novčana jedinica XVIII. stoljeća, Starine 44, str. 186).

**bede* (s. v. gerrae): bede, prće, šale. – Za riječ *bedak*, koja je s time u vezi (isp. tur. bed = zao, nevaljao, ružan), ima ARj potvrdâ tek od XVIII. v., a zabilježena je ta riječ i u Vitezovića s. v. gerro: bedák, prćavac, šalac.

**belj* (s. v. simila, similago): cvit pšenične múké, melje, poval, bélj.

**berečac* (s. v. lacula): lokvica, jamica, barica, kalić, mlačica, berečac. – Isp. u Habdelića: berečina, palustris locus. – ARj ima *bereg* i *berek* (palus, od madž. bereg) s najstarijim primjerima upravo iz Vitezovićeva *Odiljenja* i *Kronike*, a ima te riječi dakako i Vitezovićev rječnik s. v. lacuna, palus, stagnum. Amo idu također u Vitezovića (s. v. palustris) adjektivi: **berečast* i **berečljiv*.

**berikata* (s. v. gula jumentorum, pecudum): berikata, požirak govedski, živinski. – ARj ima samo iz Vrčevića *berikat*, jabučica ispod grla (»može biti« iz arban.).

bešljiv (s. v. porosus): – ali također s. v. putridus: gnjil, bešljiv, plisniv. – ARj ima tu riječ samo u značenju porosus (iz Mikalje).

**bešljiviti* (putrere, putrescere): gnjiliti, tuhnjiti, bešljiviti, gnjiti.

bešljivost (s. v. putredo): gnjiloća, struhnjina, bešljivost, tuhnina. – ARj ima tu riječ iz Stullija, no i to samo u značenju: meatuum, pororum abundantia.

**beštran* (s. v. hedera): beštran, brštran, bršljan. – ARj pozna od te riječi oblike: brštran, brstran, brestran, brštan, brstan, bršljan i bršljen, no u Drazi Bašćanskoj govori se i danas *beštran*.

**beštranica* (s. v. corymbus): beštrenice, jagode ali zrnca beštranova.

**biljan* (s. v. iris illyrica): čmin, modri biljan, mačić, mačica cvit, mačin.

**biljarak* (s. v. spatha, gladii latioris genus): biljarak, široka kljinga.

**biljarčac* (s. v. spathula): biljarčac, lopatčica.

**blabosiv* (s. v. babus): bekav, tepav, blabosiv. – I Tanclingerov rukopisni rječnik ima blabošav (s. v. scilinguato). U ARj zabilježen je samo glagol *blabositi* (iz Mikalje i Kavanjina), a za taj glagol znadu također Vitezović (s. v. balbutire) i Tancliger (s. v. scilinguare: blabošiti). Isp. tal. balbo, balbutire, balbotire.

**bobica* (s. v. fabula): pričica, zmišljenica, prikladnica, prća, zmišljena pripovist, šaličica, bobica.

**bobičati* se (s. v. fabulari): pričiti se, šalčice pripovidati, šaliti se, bobičati se, prćati, prćariti.

**bočnik* (s. v. pancratiastes): rvalac, boritelj, bočnik. – Ta je imenica nomen agentis od glagola *bočiti* se, za koji u značenju certare ARj ima potvrdu iz Krmpotića, a i u Vitezovića je zabilježen s. v. luctari. Isp. također u njegovu rječniku s. v. pancratium: rvanje, borenje, bočenje svega života i svih udóv moćú.

**borevitez*, trava (s. v. serpentaria).

bradílj (s. v. ascia): bradílj, širóčka, široka sikira, tesla, teslica, tesača, keser – (s. v. dolabra): bradílj, širočka, široka sekira, keser.

brciti (s. v. jacere): hititi, baciti, metnuti, brciti, vrći. – ARj ima samo impf. glagol *brcati* (projicere, bacati, hitati), a ima ga i Vitezović s. v. jactare.

brdovina (s. v. arduitas): brdovina, visina, strmina.

brenevečnjak (s. v. ligamen caligarum): brenevečnjak, hlačnjak. – Isp. u ARj *brenebreke* iz Jakete Palmotića mjesto običnoga oblika *benevreke*.

bresposliv (s. v. deses): len, trom, brezposlen, brezposliv.

bresputišće (s. v. avium): brezputišće, prezputje.

brgamute (s. v. pyra regia). ARj ima potvrdu za tu riječ tek iz Šulcka: bergamota < tal. bergamotta < tur. beg armudi, gospodska kruška.

briganjac, *briganjka* (s. v. ripae incola).

brina (s. v. sollicitatio, angor i s. v. sollicitudo): skrb, brina, zabav, starost. – ARj ima za tu riječ potvrdu samo iz Vitezovićeva *Odiljenja*, no zabilježena je također u Tanclingerovu rječniku s. v. tedio, fastidio. – I u naše dane poznata je u Istri pjesma: Oj divojko, brino materina (Štefanić).

brinja (s. v. juniperus): smrika, brinja, borovica, smrič. – U ARj zabilježena je riječ *brinje*, juniperus oxycedrus, tek iz XIX. v. (Šulek).

brkavac (s. v. competitor): prosnik, prosac, uprosac, uprosnik, brkavac.

brkavica (competitrix): prosakinja, uprosnica, brkavica, uproskinja.

brnar (s. v. figulus): lončár, brnár. – Imenica *brna*, od koje je riječ *brnar* izvedena, zabilježena je u ARj sa značenjem lutum, dok joj je u Vitezovića značenje određenije: ilovač, ilovača, lipovača, prž, gnjila, pržina (s. v. argilla) i brst (s. v. plasma).

brnja (s. v. catena): veruga, sinžír, lanc, lanac, brnja.

brst (s v. lutum paleatum i s. v. plasma). Od toga izveden adj. *brsten* (s. v. paleatus) i supst. *brstina* (s. v. palearium, brsten pod, slamnik).

brš, *bršina*, *bršivost*, *bršivoća* (s. v. tabes – gdje su još kao sinonimi zabilježene imenice: gnjilad, trûh, prhnjenje). Amo ide i pridjev *bršiv* (s. v. cariosus i s. v. tabidus) i glagol *bršiviti* (s. v. tabere, tabescere).

brt, *brtkost* (s. v. agilitas): okretnost, obrtnost, brt, brtkost, poskočnost. Amo idu i pridjevi: *brtak*, *brtan* (s. v. agilis).

brtva, *brva* (s. v. claustrum): zapor, brva, ključanica, zaklop, brtva.

brzica (catascopium): kaić, brgentin, brzica. – ARj ima tu riječ samo iz Vukova rječnika, a i to u posve drugom značenju: locus ubi flumen per silices deproperat.

brzotek, *brzotekac* (s. v. hemerodromus): brzac, drkalac, brzohodac, brzotek, brzotekac, ki ù jedan dan mnogo zemljè predrči.

bržnja (s. v. acceleratio): bržnja ... brženje, pospeš.

bubica (s. v. praeco): dvornik, bubica, navkír, ozovnik, kljicavac, kljicavec. – ARj ima tu riječ samo iz našega vremena i u sasvim drugom značenju: demin. od buba, bestiola, insectum.

**bucljavac*, **bucljavica* (s. v. bucco): bucljavac, usták; fem. bucljavica, ustačica. – Amo idu i pridjevi **bucljast* i **bucljav* (s. v. bucculentus).

**bukriva* (s. v. betonica): srpac, bukvica, bukavca, bukriva. – U ARj je samo *bukvica* zabilježena u značenju *betonica*, a *bukavca* je glans *fagina*.

**buna* (s v. torrens): búna, potok, nagli potok, ploha.

**bunka* (s. v. tuber, terrae callus): humka, bunka, buta. – Usto su (s. v. tuberculum) zabilježeni i deminutivi: butica, humčica.

bunja, **bunjavica* (s. v. exundatio): plima, bujica. bunja, bunjavica, izplimenje, ... razlijanje vodé izván brigóv, vodotop. – S time su u vezi glagoli: zbuniti, uzbuniti, razlijati se izván brigóv (s. v. exundare). – ARj ima riječ *bunja* samo u značenju caverna.

**bunja*, **bunjavost* (s v. livor): bunja, bunjavost, bledina, plavetnost, zavid, jal. – Usto (s. v. lividus) pridjevi : bled, *bunjav, plavetan. – U Drazi Bašćanskoj se i danas govori kao *bunjav* za čeljade bljedoliko, slabunjavo u licu: odatle i deriv. *bunjavčić*.

**buričina* (s. v. scaphium, matula aut vas, in quod venter exoneratur): buričina, pitar, sralno vidro, burica.

**buta*, **butica*. Ispor. što je gore rečeno s. v. *bunka*. Osim toga je s. v. tumor ex inflammatione zabilježeno: buta, otoka, oteklina, fuga, guka.

**buzati*, **buznuti* (s. v. labris primoribus attingere). – Ispor arap. būs (poljubac) i tur. busis (ljubljenje), puse (poljubac).

**caganje* (s. v. desperatio): zdvojenje, neufanje, caganje. S time su u vezi (s. v. cleonymus): *cagljivac, *cagljivica, bojobigac, ki od straha šćit ostavivši pobigne. – Ispor. njem. zagen.

**capa* (s. v. orbis, orchis, piscis).

carza (s. v. levidensa tenuior). – Ispor. u Vitezovića: levidensa = darovac. – ARj ima samo iz Vukova rječnika: carza, chlamidis genus, kao fuštan od vune plave u Kotaru u Dalmaciji, od tal. sargia. – I *carza* i *sarza*, kako se ta riječ govori u Drazi Bašćanskoj, potječu upravo iz mletačkoga dijalekta, isp. u Boeria s. v. sarza: sorta di panno lano ordinario per lo più usato da' contadini. – Osim toga je u Vitezovićevu rječniku zabilježen također pridjev levidensus: darovčen, carzen – i od toga imenica: carzenica, vestis ex tenuiori levidensa.

cavarika (s. v. vinum vile, acerbum, non vegetum). – ARj ima tu riječ u istom značenju samo iz Vuka, a niti on ne kaže, gdje se govori.

**cibara*, **cibora* (s. v. prunum praecox). Ispor. također s. v. prunum nanum: drobna sliva, cibora. – ARj ima samo deminutiv ciborica, prunus insititia, od tal. cipero, no potvrdu za tu riječ ima tek iz XIX. v. (Šulek).

**cilnica* (s. v. agon, locus certaminis): medán, cilnica – (s. v. palaestra): cilnica, boriteljnica, rvalnica, mesto gdi se učé mladenci boriti.

**cilničar* (s. v. palaestrita): boriteljac, cilničar.

**cmuk* (s. v. closmus): cmûk, hapkanje, nutkanje konja nà têk, hap. – Ispor. ARj s. v. hap.

**cmukati* (s. v. closmis uti): cmukati, hapkati.

**crfuljica* (s. v. medica, herba): crivca, crfuljica. – Ispor. ARj s. v. crijevca.

čačinjke (s. v. crepundia): čačinjke, igračice, ditinjske igre.

čaditi se (caligare): tminiti se, čaditi se. – ARj ima glagol *čaditi* (iz Stullijeva i Vukova rječnika) u značenju: fuligine induci, postajati čađav. – Čini se, da se i imenica *čad* u Vitezovića (s. v. caligo: tma, tmina, čad) ne slaže posve sa značenjem, što ga za tu riječ bilježi ARj (dim, magla, para). – Amo ide i *čade*, ime za vola pepeljaste boje (Draga Bašćanska).

čakoliti (s. v. garrire): žamoriti, čakoliti. – Ispor. također s. v. garrulitas: žamor, čakoljenje; – *To bi bilo svjedočanstvo, da se u sjevernom primorju doista govorilo čakoliti:* u ARj, gdje za taj glagol ima potvrda samo iz Voltiggia, izrečena je sumnja, da li Voltiggi nije zlo pročitao *cakoliti* (< tal. ciangolare), što je zabilježeno u drugim rječnicima (Vrančić, Mikalja, Belostenec).

**čalnik* (s. v. author): načalnik, iztočnik, čalnik, početnik. – Ispor. ARj s. v. načelnik.

čam (s. v. horror): strah, groza, strahota, zona, zone, drhat, čam, čami. – Prema tome i glagol *čamiti*, horrore pervadi. Toga značenja nema ARj ni za imenicu ni za glagol.

**čanžast*, **čanžav* (s. v. balius). Kasnije je Vitezović usto zabilježio i *čandav*, što ARj ima samo iz Belostenca (subrufus, subflavus). U Drazi Bašćanskoj poznata je imenica *čanža* u značenju *stjenica*, a s time je u vezi riječ *čanževina*, što je ARj ima samo iz Šuleka, koji ju je zabilježio iz hrvatskoga primorja u značenju: neka loza vinova, koja zaudara na stjenicu. U Vitezovića je s. v. cimex zabilježeno *čamža*, a tu riječ pozna i ARj, ali samo iz *Korizmenjaka* (Senj 1508.). – Značenje pridjeva *čanžast* i *čanžav* posve odgovara boji stjenice.

**čanjak* (s. v. cissibium): čanjak, borovnjak, čaša bršljanova. – ARj ima samo *čanak* (zdjela, iz turskoga), ali ne u značenju čaše od drveta bršljanova; *borovnjak* je u ARj vas juniperum (iz Belostenca).

čaratan (s. v. circulator i circumforaneus): čaratan, svagditržnik. – ARj ima za tu riječ potvrdâ počevši od XV. v., no samo u značenju: praestigiator, tko vara svijet kojekakvim opsjenama. – U Drazi Bašćanskoj se riječ *čaratan* govori u značenju: nemiran, vjetrogonjast dječak. – U Vitezovića je (s. v. circulatrix i circumforanea) zabilježena i ženska imenica *čaratanka*.

**čašnjak* (s. v. abacus, mensa pro vasis, mensa structoria): peharnjak, peharni stol, čašnjak, čašni stol.

čazma (s. v. aquaeductus): vodopelj, čazma. – U ARj nije zabilježeno to značenje, nego je rečeno, da se *Chasma* kao ime rijeke i sela spominje od XIII. vijeka u spomenicima pisanim latinski. Danas narod zove tu rijeku Česma, a kako se flumen Cesma spominje već u XII. vijeku,

teško je to ime dovoditi u vezu s apelativom *česma*, od tur. češme (vrelo, kladenac), za koje ima potvrda od XVII. vijeka.

čemer. Za tu riječ bilježi Vitezović s. v. hippomanes značenje, kojega nema ARj: čemer, ki izmed nog kobiljih kaplje, gdà se najbolje žele mezdriti.

**čenuti*, **čepiti* (s. v. incubare): leći, legnuti, čenuti, čepiti, ležati, sedeti na jajcih. – Amo ide također (s. v. incubatus) imenica: čêp, lêg, lîg, sêd, sîd. – U govoru Drage Bašćanske postoji glagol *počenût*; kada domaćica hoće da kokoš čučne, kaže joj: »Počeni«. – Ispor. u P. Zrinjskoga (Opsida sigecka XII, 19): kod njega Rupido čepeći. Riječ postoji također u slovenskom jeziku (v. u Pleteršnika: čepeti, hocken, kauern).

čeper (s. v. hirudo): krpelj, čeper. – Zabilježeno također s. v. reduvius minor i ricinus. – Tako i danas zovu u Drazi Bašćanskoj bubicu, što se zavlači u kožu životinjama i siše im krv.

**čer*, *čera* (s. v. herè, heri): včèra, jučéra, jûčer, čér, čera. – ARj ima potvrde samo za *čera*, a i to tek iz našega doba iz sjevernoga primorja i Istre. – Od toga su izvedeni pridjevi *čeranji* i **čerašnji* (s. v. hesternus) i imenica **čerašnjica* (s. v. hesternum exemplum, hesternum accidens). U ARj je zabilježeno samo *čeranji*, i to iz našega doba iz riječkoga kraja.

četrtič, **četverič* (s. v. quartàm, quartò): četrtíč, ò četŕtom, četŕti pût, četveríč. – Za *četrtič* ima ARj samo jednu potvrdu iz XVI. v. iz sjevernoga primorja.

**čibrina* (s. v. lageos, uva leporaria).

**čirjav* (s. v. ulceratus): čirjav, mozolast, opríščen, skulav. – Imenicu *čiraj*, od koje je izveden pridjev *čirjav*, ima ARj, a zabilježena je i u Vitezovića s. v. ulcus.

**čišćenac* (s. v. ovum urinum, in incubatione derelictum): šlaprtak, čišćenac.

**čitovatan* (sospitalis).

**čitovatost* (s. v. incolumitas): zdravje, čitovatost – (s. v. integritas): celoća, punoća, čitovatost.

čkomcé (s. v. clam): tajno, otajno, podotajno, skrovito, škomcé, čkomcé, mûče, mučéć, podmûče. – ARj ima *čkomce* tek iz druge polovice XIX. vijeka (samo od Bogovića).

čopa (s. v. cypselus): argić, čopa, rora, vodena lastovica. – (s. v. manuconiata, avis, apos): rajska ptica, ptica prez nog, čopa, roraj. U ARj (s. v. čopa), oslanjajući se na dubrovački izgovor *čiopa*, izrečeno je mišljenje, da riječ *čopa* uopće ne postoji, nego da ju je Stulli zabilježio u rječnik zlo pročitavši Mikaljino »ciopa«. Hirc (Rječnik zool. naziva II, 67) donosi oba oblika s potvrdama iz pisaca (Nežić, Torbar, Korlević).

**črfulja* (s. v. racemus): črfulja, štrbalj.

**črpak* (s. v. antlia): palj, črpak.

čubak, **čubakinja* (s. v. labeo, cui magna sunt labia). – ARj ima za riječ *čubak* potvrde samo iz Belostenca i Jambrešića.

**čuće*, **čuj* (s. v. auditus): slûh, čutje, čujenje, čuj. – Isp. u P. Zrinjskoga (Opsida sigecka VI, 12): vsud je, bane, dična čut tvoga imena.

čupa, čupica (s. v. pappus, flos carduorum): čupa, čupica, torica. – U ARj nema toga značenja.

**čvenče* (s. v. affaniae): čvenče, čanče, zmîsli, lâži. – Isp. u Pleteršnika: čvenkati, schwatzen.

**čvič* (s. v. algor): studen, studenina, čvîč, hlap (s. v. frigus ingens, intensum): čvič – (s. v. rigor hiemis): krepen, čvič. – U ARj zabilježen je iz sjevernoga primorja iz druge polovice XIX. v. mlađi oblik *cvič*, a to je po postanju u vezi s riječima *cič* i *čiča* (frigus intensissimum), za koje nema potvrde prije XIX. vijeka.

**čvičan* (algidus): studen, čvîčan – (s. v. rigidus): krepenit, čvičan.

**čvičiti* (s. v. algere): zébsti, studeniti, čvičiti, stinuti.

**ćoka* (s. v. monedula): čavka, ćoka, ćavka, kavka, kusta. – Hirc (Rječnik zool. naziva, II, 66) piše ime te ptice *čoka*. U Belostenca je s. v. kavka zabilježeno i »choka«, ali u njega se dakako ne razlikuje č i ć.

**ćuhati* (s. v. indagare): ćuhati, izvídati ... – Usto i derivata: *ćuhavac (s. v. indagator), *ćuhavica (s. v. indagatrix), *ćuhom (s. v. indaganter).

ćuhnuti (s. v. conticere, conticescere): umuknuti, ćuhnuti, utihnuti, zamučati. – ARj je za *ćuhnuti* zabilježeno samo značenje: flare.

ćulaf (s. v. cucullus): ćulâf, kapa, putna kapa, kalpak. – U ARj ćulaf, ćulak i ćulav (od perz.-tur. kulah), ali s potvrdama tek iz XIX. vijeka.

ćurdija (s. v. latus clavus): ćurdija, kuntuš, starešinska odića. – U ARj nema toga značenja.

**ćurdijaš* (s. v. laticlavii): ćurdijaši, kuntušari, starešine grada.

**danjica* (s v. diarium): dánjica, danja pláća, ob koj more jedan dân živiti; nadanica.

**dardenik*, **dardonos* (s. v. doryphorus): dardenik, dardonos, drabant, zdur.

**debati* (s. v. pedetentim ire); isp. također s. v. pedetentim: polagahno, batajući, debajuć.

**dimjača* (s. v. bubo, inflammatio inguinum): dimnjača, žljezda dimjača. – Riječ je izvedena od imenice *dimnje*, koju je Vitezović zabilježio s. v. inguen i s. v. pubes, lanugo pudendorum (sram, dimje), a ima je i ARj (s. v. dimlje: inguina, slabina). Amo ide u Vitezovića također **dimnjenica* (s. v. panus, tumor sub inguinibus) i kovanica **dimjodlačje*, dlake na dimju (s. v. impubium).

**dinjuh* (s. v. borago): dinjuh, krastavica, trava.

dižela (s v. provincia): država, dižela, župa – (s. v. regio): država, vladanje, dižela. – ARj ima samo oblike *dežela* (s potvrdom također iz Vitezovića) i *deželja*.

**dočak* (s v. adusque): dokle, do, dočak, doklam.

dojti se (s. v. exolescere): dojti se, dotrgnuti se – (s. v. obsolere, obsolescere): zastarati, dojti se, zatrti se, dotrgnuti se, dotrći se. – Prema tome su u Vitezovića također *došast* i *dotrgnut* zabilježeni u značenju exoletus.

**dotek*, *doteka* (s v. accursus): pritek, dotek, priteka, doteka, doskočenje, nadospitje.

**dotmar* (s. v. eatenus): dotle, dotlek, dotamo, dotam, dotmar – (s. v. tamdiu): tako dugo, dotmar.

**dotrći se, dotrgnuti se* ispor. gore s. v. dojti se. – ARj ima samo *dotrgnuti se* (svršiti se, prekinuti se, dospjeti), a i to samo iz Vitezovićeve *Kronike*. Od toga je glagola izvedena imenica **dotržak* (s. v. familiae ultimus deficiens).

**draga* (s. v. griphus, rete, sagena): grìp, trata, draga. – Riječ je poznata i Habdeliću: draga ribička, rete piscatorium.

**dragolje* (s. v. lilium convallium): dragolje, dragoljub, bokarić, gumbelija.

**drkalac* v. brzotek.

**drlj* (s. v. luscus): ćor, ćorav, ćorast, šprljav, škiljav, drlj. – Amo idu: **drljȁk* (luscus vir), **drljača* (lusca), **drljaviti* (luscum fieri) i **odrljaviti* (luscum effici). – ARj ima u značenju luscus samo pridjev *drljast*, a u značenju lippus *drljav, drljavac* – i od toga *drljavost* lippitudo.

**drnjula* (s. v. cornum): drnjula, drnjina, drenak voće.

*drusavac *drusljivac* (s. v. equus suffossus): razbitac, razbit konj, drusljivac drusavac. – U ARj je za *drusavac* zabilježeno iz Mikalje samo značenje: konj koji drusa, kasa.

**duman* (s. v. temo navigii): krmán, duman, korman. – ARj ima *dumen* (< tur. dümen < tal. timone).

**dumanar, dumnar* (s. v. temonis rector): krmar, dumanar, dumnar. – ARj ima *dumenar*.

**duncela* (s. v. julia, julis, piscis marinus): vladica, lipica, dunzella. – Ispor. u Boeria: donzèla, pesce che italianamente si dice pure donzella ed anche fanciulla.

dačiti (s v. canere): pivati, popevati, pjevati, djačiti – (s. v. cantare): pivati, popivati, péti, djačiti. – ARj nema toga značenja.

đak (s. v. cantator): pivalac, popivalac, djak, pesmopojac, spevalac, spivalac – (s. v. psaltes): pismar, pisnik, pevalac, popivalac, djȁk. – Niti s. v. đak nema ARj toga značenja.

**đakinja* (s. v. cantatrix): pivalica, popivalica, djakinja, pesnopojka, spevalica – (s. v. psaltria): pismarka, pivalica, popivalica, pivalka, djakinja.

**deder* (s. v. alacer): vesel, srčen, batriv, deder.

**farfara* (s. v. tussilago, herba): tutun, lopun, podbel, farfara.

**fezir* (s. v. frontale): načelak, fezir, počelica. – U ARj je zabilježena riječ *fizer* (< njem. visier) iz Belostenca i Jambrešića (nakit, što ga žene na čelu nose), no ima je već i Habdelić.

**filjariti* (s. v. furnariam exercere): pekovati, filjariti. – ARj ima samo imenicu *filjarka* (pekarica, preprodavačica uopće); no ispor. također *piljariti*.

filjuga (s. v. dicrotum): fušta, filjuga. – ARj ima i *filjuga* (iz Dubrovnika) i *filuga* (iz Boke kotorske), ali i jedno i drugo samo iz našega vremena.

frajar (s. v. amasius): ljûb, vojan, vojno, frajar – (s. v. procus): frajar. – ARj bilježi tu riječ samo iz našega doba iz sjevernoga primorja i Istre u značenju: mladić, koji prosi djevojku (< njem. freier).

**frajarka* (s. v. amasia): ljúba, vojna, frajarka.

frajati i *frajati se* (s. v. procari). U tome značenju bilježi ARj glagol *frajati* (< njem. freien) samo iz našega vremena s otokâ i iz sjevernoga primorja, a za *frajati se* (veselo, raspušteno živjeti), od mlet. frajar, ima samo jednu potvrdu iz XVI. vijeka, no riječ je u tome značenju do danas poznata i u Dalmaciji.

**frapa* (s. v. lacinia): čipka, nabor, mirlić, frapa, frape. – Od tal. frappa, a od toga su dalje izvedene imenice **frapnica* (s. v. laciniata vestis), **frapanica* (s. v. segmentata vestis) i pridjev **frapast* (s. v. laciniosus, laciniatus). – ARj ima samo: *frapan* (»part. pract. pass. od nepotvrđenoga glagola frapati« < tal. frappare).

fratrić (s. v. vesicaria herba, halicacabus): mihurica, fratrić, klokoč, klokočikovina, klokočevina. – Toga značenja nema u ARj.

**frc* (s. v. sternutamentum): kih, kihavica, kihac, frc. – Od toga su glagoli *frcati* i *frcnuti* (s. v. sternutare cum exactione). U ARj je zabilježen samo glagol *frcati*, ali u nešto drukčijem, širem značenju (prosilire, emicare, kad što žitko na silu udara kroz tijesno te kao na mlazove baca se).

**frčulj* (s. v. crithe i s. v. lithiasis, tuberculum candicans in palpebris): jačmenac, jarčac, frčulj, frčug. – ARj zna samo za *frčug* (iz Mikalje). – V. furčulj.

**frga* (s. v. nodus in arbore): hrga, frga, sûk – i od toga (s. v. nodulus in arbore) dem. **frgica*.

**frk*, frljuk (s. v. trochus): frk, frljúk, vrtaljka, kotřlj – (s v. turbo, instrumentum lusorium puerorum quod vel loro vel funiculo circumagitur): praščić, frk, prask. Od toga (s. v. trochulus) dem. **frčak*, *frljúčac.

**fuka* (»fukka«) i dem. **fučica* (s. v. panis supracinericeus). – U Drazi Baščanskoj govori se i danas *fûka* u značenju: štruca.

fukati (s. v. objectare): v oči vtikati, »fukati«, pričiti, pačiti. – Amo ide imenica **fuk* (s. v. objectaculum): fûk, prička, pačka. – U ARj je zabilježen iz našega doba glagol *fúkati*, ali u sasvim drugom značenju (jesti).

**fuljati se* (s. v. clam ire); isp. također s. v. crepere: izplaziti, izlisti, izfuljati se, ufuknuti se, zfuknuti se. – ARj ima u tome značenju (repere, vući se) glagol *fulati se*, ali tek iz našega vremena.

**funtigar* (s. v. macellarius): funtigár, profuntár, tržac ki hranu prodáje. – S time je u vezi (s. v. macellum): **funtigarnica*, profuntarnica, trg, hiža gdi se hrana prodaje. – Ispor. tal. fondachiere, mlet. fontegher, izvedeno od fondaco, mlet. fontego (< arap. fondak).

**f[u]rfura* (s. v. ostracum): klapunjka, f[u]rfura, porcelana. – Od toga (s. v. ostracium) dem. klapunjčica, **furfurica*. U Vitezovića je zabilježeno »fyrfura« (= frfura), no dem. je »furfurica«.

furčulj (s. v. chrita): jačmenac, furčúlj, puhvica na trepavici. – V. frčulj.

fuz (s. v. lubricitas, lubricum): fûz, škalj, gljisk, pûz, spûz.

fuzati (lubricare): fuzati, puzeti, poškaljiti. – U Drazi Bašćanskoj se govori u istom značenju: pofuznût, pohuznût, huzat. – Ispor. u Tanclingerovu rječniku: huz (s. v. scappuccio), huziti (s. v. scappucciare) i huznutje (sdrucciolamento).

fuzljiv (s. v. lubricus): spuzav, škaljak, gljizak, puzljiv, fuzljiv.

gačati (s. v. gingrire).

garje (s. v. scabies): srab, garje, žuža. – Od toga (s. v. scabiosus) pridjev *garjav.

gipka (s. v. operculum ollae): čripulja, riglja, gibka, lončeni pokrovac.

gladunja (s. v. gula): požirak, gladunja.

gletvo (s. v. coelum, scalpellum): dléto. gletvo. – ARj ima samo *glijeto*, a i to tek iz našega vremena.

gliho (s. v. obliquè): liho, gliho, krivo, krivuljato, zavijato.

glišan (s. v. obliquatus): skrivljen, zvit, lih, slíšen, glišan.

glišiti (s. v. obliquare): lišiti, glišiti, skriviti, zavijati.

glonda (s. v. struma): kehlja, vole (!), gliva, glonda.

glid (s. v. acies castrorum): šereg, glid, perût. – ARj zna samo za žensku imenicu *glida* (< njem. glied).

gljin (s. v. mucor vini, aqua): gljin, bljuta, kljesen, kljesan.

gljisk (s. v. lubricitas) i *gljizak* (s. v. lubricus) – v. fuz i fuzljiv.

gmaz (s. v. psecas, pluvia tenuis): romizg, romizgavica, gmaz, mažd. – ARj s. v. *gmaz* nema toga značenja.

gmazoliti (s. v. psecadem pluere): romizgati, gmaziti, gmazoliti. – U ARj uz glagol *gmazjeti* nema toga značenja.

gnjača (s. v. hira, jejunum intestinum): gnjača, lakomo črivo.

gobinica (s. v. farraceum): gobina pogača, gobinica, barnica. – Isp. barnica. – Amo ide i *gobinjak*, hlib od barne múke (s. v. farreum) i pridjev *gobinji* (s. v. farreus).

godiniti (s. v. pluere): godiniti, dažđiti. – U ARj je taj glagol zabilježen samo u značenju: prebivati gdje godinu dana, a za značenje *pluere* isp. u ARj s. v. godina: tempestas, po zapadnim krajevima uopće o oluji, žestokoj kiši, gradu. – Amo ide i pridjev *godinji u Vitezovića s. v. cisterna: »bunar, û koga se spravlja voda godinja«, a s time je u vezi također *godinjača* (s. v. diopetes): »žaba, ka s dažđem iz zraka pade«.

golac (s. v. scomber minor).

goljak (s. v. scopulus): školj, školjić, sika, skala, goljak, kolgoj, ostriv. – U ARj je riječ *goljak* zabilježena sa značenjem: vrsta pšenice, vrsta grožđa, ime mjestima.

goljcat (s. v. meraculus): zgoljcat, čistahan, goljcat. – Usto kao primjer: meraculum vinum, zgolj vino, zgoljcato vino, čisto, čistjahno vino.

gor (s. v. incendium): gór, požár, pogor.

gorup (s. v. rancidus). – ARj ima iz Belostenca značenje: gorak (kao u slovenskom).

*gorup, *gorupina (s. v. rancor): gorupína, gorùp.

*gospodinjiti (s. v. dominari – muliebre) – i s time u vezi (s. v. dominatus – mulieb.) *gospodinjstvo*. Vitezović ima dakako i s. v. domina: gospa, gospoja, gospodinja.

*grancipor (s. v. pagurus): morski ràk, grancipor. – Tal. granciporro.

*grankoća, *grankost (s. v. austeritas): od pridjeva *granak* (s. v. austerus): trpak, granak, – koji je u istom značenju zabilježen i u ARj iz Belostenca i Kavanjina.

grdašati (s. v. pectine lanam carminare) – *grdaše* (s. v. pecten, quo lana carminatur) – *grdašar* (s. v. carminator lanae). Te su riječi u ARj zabilježene: gardašati, gardaše, gardašar (samo iz Dubašnice na Krku ima u ARj iz našega vremena potvrda za izgovor *grdaša*, vuna iskosmana), dok po pisanju Vitezovićevu nema sumnje, da je on u tim riječima čuo r sonans. – Ispor. tal. cardare, cardeggiare.

*grdunar (s. v. carminator lanae): grdašar, grdunár.

*grdunati (s. v. carminare): grebenati, češljati, grdunati, jahlati.

*greštenjak (s. v. mellígo, succus uvae immaturae): greštni sôk, sôk iz nezrelog grozdja, greštenjak. – ARj ima *greš* i *grešta* (< tal. agresto), nezrelo grožđe.

*grmača (s. v. rubeta): škornjača, škornjata žaba, krastava žaba, čemerna žaba, grmača.

groh (s. v. concrepitus): groh, grohtanje. – ARj bilježi tu riječ samo iz Stullija kao nepouzdanu.

*grohćati, *grohtati (s. v. concrepare): grohćati, grohtati, bahćati, praskati, razpucati se, razpucavati se. – ARj ima samo glagol *grohtjeti* u nešto drukčijem značenju (iz Kanavelovića: režati? hrkati?).

gruh (s. v. rudus vetus): gruh, obor, stari grûh – (s. v. rudus novum): grûh, kus kamena, okršak. – ARj ima za tu riječ potvrdu samo iz našega vremena iz Dubašnice na Krku i iz Šuleka, a govori se i u Drazi Bašćanskoj u kolektivnom značenju: maleno kamenje veličine kao šaka. – Pridjevâ *gruhovit i *grušan ARj nema, a Vitezović ih je zabilježio s. v. ager ruderatus: gruhovito polje, grušno polje.

grušiti (s. v. ruderare): grušiti, gruhom nasipavati. – ARj ima potvrdu samo iz Vuka u značenju: okrupno stucati sô, ječam.

*gub (s. v. damnum): škoda, kvâr, gub.

*gunjac (s. v. tessera: lusus puerilis, quo ligni frustellum baccillo percussum ad saltum pellitur). – Igra je i danas poznata na Krku (isp. Zbornik za nar. život i običaje, knj.

*gunjčati se (s. v. tessera ludere): gunjčati se, igrati se na gunjce.

*guvanji, *guvnen pridjevi od imenice guvno (s. v. area trituratoria).

guzan (s. v. rugosus): zguzan, fraskav, grbav, guzan. – U ARj je *guzan* pridjev od imenice *guz*, nates.

*guzinja (s. v. ruga): zguza, fraska, grba, guzînja.

**gvrlok* (s. v. paetus): gvrlok, vrlok, hiljok, krivogljed. – U značenju *razrok* zabilježen je u ARj pridjev *gverok*, a i Vitezović ima s. v. strabus: križogljed, gverok.

hal (s. v. impetus): skòs, vâl, naval, navaljenje, hâl, mâh, navala. – ARj pozna tu imenicu (od arap.-tur. hâl) samo u značenju: bijeda, napast, nevolja.

**halupa* (s. v. tugurium): sebarica, kućer, lopa, priprosto stanje, halupa.

**hap* i **hapkati* isp. cmuk i cmukati.

**hatež* (s.v. valetudo infirma i s. v. invalentia, invaletudo): nemoć, nemoćenje, nemoćnost, slabost, hatež. – S time su u vezi pridjevi **hatežan* i **hatežljiv* i od njih izvedene imenice **hatežnik*, **hatežnica*, **hatežljivac*, **hatežljivica*, **hatežljivče* (s. v. causarius, s. v. morbidus, s. v. valetudini infirmae obnoxius) – i napokon glagol **hatežiti* (s. v. valetudine infirma laborare).

herkati (s. v. conciere): pozivati, hérkati, pozavati – (s. v. concitare): uzbuditi, pobučiti, poherkati, zaherkati, uzbučiti, zatikati, zaticati; freq. pozavati, herkati, zaherkavati. – Od toga su glagola izvedene imenice: **herkavac* (concitator, concitor) i **herkavica* (s. v. concitatrix). – U ARj zabilježen je u značenju »hrabriti, sokoliti« glagol *hrkati*, i to samo s potvrdama iz Vitezovića i Kuhačevića, no u primjerima, što su ondje zabilježeni iz *Odiljenja sigetskoga* i iz *Sejnčice*, nema sumnje da se ima čitati *herkati:* taj se glagol u obadva ta djela piše »herkati«, a vokalno *r* se u *Odiljenju* piše *ĕr*, a u *Sejnčici yr* (sasvim kao i u Vitezovićevu *Lexiconu*). Citati iz Kuhačevića nemaju u pitanju izgovora toga glagola dokazne snage: iz Magdićeva izdanja Kuhačevićevih pjesama se ne vidi, da li je Kuhačević u pismu uopće razlikovao *er* i vokalno *r*, a rukopisi, što su se do danas sačuvali, odreda su prijepisi iz kasnijega doba.

**heuz* (s. v. lynx, lupus cervarius i s. v. rhaphius, chaus). – ARj nema te riječi, no Habdelić je ima.

**hil*, **hilost* (s. v. fallacia): himba, varba, hil, hilost. – ARj ima u tome značenju samo imenicu *hîla* (< arap.-tur. hîle). S time u vezi je u Vitezovića još zabilježeno: **hilan* (fallax), **hiliti* (fallere), **hilo* (falsum). – Naprotiv *hiliti*, što ga je Vitezović zabilježio s. v. propendere (naprid visiti, hiliti, nahiliti, nagibati) i što ga donosi i ARj iz čakavskih pisaca sedamnaestoga i osamnaestoga vijeka u značenju *progoniti, tlačiti, mučiti*, ne će ići po svome postanju amo (ispor. ruski хилить, češki chýliti, polj. chylić). Što je u ARj rečeno, da je starije značenje toga glagola *nagibati, sagibati*, koje je sačuvano u ruskom, češkom i poljskom, Stulli u svome rječniku zabilježio po ruskom (inclinare), bit će da nije ispravno, možebiti je to i u nas ostatak starine: na to bi upućivalo značenje glagola *hiliti*, *nahiliti* zabilježeno u Vitezovića s. v. propendere.

**himbarija* (s. v. dolus): himba, himbarija, lâst, lastivost – i (s. v. dolosè) prilog: himbeno, *himbarno, lastivo. – ARj ima samo glagol *himbariti*, koji je zabilježen i u Vitezovića s. v. dolosè agere: himbariti, lastiviti.

**hitavica* (s. v. aconitas): striljača, zmija kâ se ù človika hita kako strel, hitavica.

**hljevati* (s. v. vorare): žréti, ždréti, hljevati.

homut (s. v. thomax): – Vitezovićev »thomax« bit će da je ista riječ što i *thomix*, zabilježen u Forcellinijevu *Lexicon totius latinitatis* u značenju »funiculus ex cannabe, junco ...« U ARj je zabilježeno značenje: jugum, manipulus.

**hrebav* (s. v. raucus): mukâl, mûkli, hrebav, hrapav.

**hrebaviti* (s. v. raucescere): múkliti, hrebaviti, hrapaviti.

**hrebavost* (s. v. raucedo): muklost, hrebavost, hrapavost.

**hrest, *hrestavac* (s. v. diaphragma).

**hrhanj* (s. v. rhoncus): hrhanj, hrk. – ARj zna samo za glagol *hrhnjati* (hrkati), a i to ima potvrdâ tek iz našega vremena iz sjeverne čakavštine.

**hudolika* (s. v. crustuminum pyrum).

**husta* (s. v. sylva caedua): šikara, husta.

**huš* (s. v. volucra): čmólj, robak, huš, črv ki mlade rozgve podjéda. robac.

igravica (s. v. arteria): igravica, igrava žila. – ARj ima tu riječ samo iz Stulija i Šuleka u značenju *želja igranja*, a u Tanclingerovu je rječniku igravica = ballarina, danzatrice.

**isvidrati* (s. v. exterebrare): izvrtati, izsvidrati.

**izbacnuti* (s. v. expungere tenui stylo vel acicula). – ARj ima glagol *bacnuti*, semel pungere leniter.

**izbrcati* (s. v. exonerare navim): izkrcati brôd, izbrcati brod.

**izbrcnuti, *izbrcknuti* (s. v. elidere): izpahnuti, izbrcnuti, izbrcknuti.

izbuhati (s. v. verberibus graviter pulsare): búhati, izbúhati. – ARj ima *bŭhati* i *ìzbuhati* u značenju *ispudati od buha*, i to iz našega vremena iz Like, a u značenju *pulsare* ima samo *búhati* (iz Belostenca i *Jačaka).*

**izlag* (s. v. extra): izván, izvanà, ván, nàdvor, izlag, osvem – i kao primjer: extra unam aniculam, izlag same starice.

**izlag da* (praeterquam quod): osvin dà, izvan dà, izlag dà, neg samo, tuliko dà.

**izrička* (s. v. axioma): izrička, prirička.

**jadrenica* (s. v. antenna): lantina, prečnica, jadrenica.

jaglen (s. v. pulmentaris): kašni, jagleni. – ARj ima pridjev *jaglen* samo u značenju *iglen* (prema: jagla = igla).

**jaglo* (s. v. milium purgatum, nucleus milii): jaglo, jagli. – ARj ima *jăgli* (m. plur.) u značenju prosene kaše, a u istome značenju ima tu riječ i Vitezović s. v. pulmentum i s. v. puls.

**jagulac* (s. v. primula veris flava): iskrica, jagulac, jagulec.

**jagulja* (s. v. pyramis): gulja, jagulja, kameni stup ù višak zaoštren. – Tal. guglia, aguglia.

**jahljar* (s. v. carminarius, carminator lini).

jarbolac (s. v. erysipele, erysipelas): jarbolac, vrbanac. – ARj bilježi tu riječ samo kao deminutiv od imenice *jarbol* (katarka).

**jedro* (s. v. nucleus): jaklo, jedro.

jelito (s. v. colon): belo črivo, belo jelito. – U ARj je zabilježeno samo značenje: djevenica.

**jerz* (s. v. zelotes).

**jerziti se* (s. v. zelare).

**jerziv* (s. v. zelotypus).

**ješkerice* (s. v. comminus): sejdom, ješkerice, vadlje.

**jid* – vidi s. v. addephagia: lakomost, velika želja k jidi.

**kačur*, **kačurac* (s. v. bellis, herba).

kadin (s. v. discus, magna scutela): kadin, velika zdela, žmúr, zdelina. – ARj ima tu riječ samo iz Dubrovnika u naše vrijeme: umivaonica (< tal. catino). Za mletački *cadin* zabilježeno je u Bocria drukčije značenje: canale murato che si fa a traverso de' campi a fine di raccorre le acque piovane.

**kadnjic* (s. v. chus, choa i s. v. congius): kadnjíc, pint, kond. – Isp. i *trikadnjic* (s. v. elephas, mensurae genus): trikadnjic, trikadnjíca. – ARj ima samo *kadnjić* iz našega doba s Brača u značenju: badnjić, kroz koji prolaze kotlene cijevi, kad se peče rakija.

**kafrka*, **kafrčica* (s. v. culullus): čašica, kafrka, kafrčica. – U Habdelića je također zabilježena riječ *kafrka* u značenju: pocillum testaceum, urcus, urceolus.

**kajac* (s. v. fortex, unguis, hoc est infima pars rosae albida): ružični nohat, dolnji kajac ružičinoga perà belkast.

kalamir (s. v. formula, forma, secundum quam aliquid fit): kalamir: secundum formulam facere: **kalamiriti*. – Ispor. i s. v. norma: kalamir, način – dem. normula: **kalamirac*, **kalamirić*. – Prema tome je načinjen pridjev **kalamirni* (s. v. formalis i s. v. normalis): spodobni, kalamírni. – ARj ima kalâmîr u mnogo užem značenju: komad olova obješen o koncu, kojim se gleda, stoji li što okomce prema zemlji.

kalić (s. v. cisterna): studenac, bunar, kapničnjak, bunar ù koga se spravlja voda godinja, kalić. – (s. v. compluvium): kalić, kapnišće, mesto ù koje kapnica natiče, natok daždevine, dvorišće ù kom se kâp stiče od vsih krovov. – ARj ima *kalić* samo iz našega doba iz Rijeke: kišna kaljuža.

kalimar (s. v. loligo): ligna, kalimár – i s. v. loliguncula deminutiv: lignica, kalimarić. – ARj ima s potvrdama od XV. v. *kalamar*, vjernije po tal. calamaro.

**kambar* (s. v. calantica, tela subtilis): kambar, šlar, flor. – To je ista riječ što i *kambra*, koja je zabilježena u ARj s potvrdama počevši od Mikalje (< tal. cambra), a ima je i Vitezović s. v. byssus: kambra, veleiš, šlar, tanjačno platno, tumban.

**kanj* (s. v. perca, piscis marinus). Jamačno je to ista riba, što je u ARj zabilježena s. v. kanjac, no ARj. nema riječi **kanjevnik*, koja je izvedena od imenice kanj, a Vitezović ju je zapisao i s. v. perca (»funiculus cum hamo pro capiendis percis ex pilis equinae caudae contortus«) i s. v. funiculus (»pro capiendis dentalibus«).

**kapinik*, trava (s. v. eringium) – u ARj *kapinika* s potvrdama počevši od XVII. vijeka.

kapnica (s. v. aqua pluvia, aqua coelestis): kapnenica, kapnica. – Za riječ *kapnica* ima ARj potvrdu samo iz našega vremena iz Like. – Za tu riječ i za riječi **kapnenica, *kapničnjak, *kapnišće* vidi što je rečeno s. v. kalić.

**ker* (s. v. frutex): trišljad, dubac, drivce rodovito, kér. – Ispor. u češkom *keř* i u poljskom *kierz* (grm). – Od riječi *ker* je izvedena kolektivna imenica (s. v. frutetum, fruticetum): šumica, šumica trišljadi, *kérje, – a s time će biti u vezi i glagol **kerliti se* (s. v. fruticare, fruticari): cvasti, kļičiti se, kļice pušćati, kérliti se.

**klaj* (s. v. maltha): gorući klaj, goruće ilo.

**klapunjača* (s. v. ostrea, ostreum): oštriga, klapunjača, auštriga.

**klapunjka* (s. v. calix cochlcae i s. v. concha): školjka, čaška, klapunjka. – Ta se riječ u istom značenju spominje u Vitezovića također s. v. conchyle, conchylium – myscae – myites – ostracum. Deminutiv **klapunjčica* zabilježen je u Vitezovića s. v. caliculus cochleae i s. v. ostracium. – Ispor. što je ovdje spomenuto uz riječ *furfura.*

**klatežica* (s. v. ambubaja): klatežica, lajharica, potepúška. – ARj ima samo mušku imenicu klatež. U Vitezovića se (s. v. noctivagus, a, um) uz mušku i žensku imenicu spominje također deminutiv srednjega roda: noćoblud, a, o; noćni klatež, noćna klatežica, noćno **klatežće.*

klitar (s. v. promus): klitár, ključár, sopražija. – ARj ima s. v. kljètâr tu riječ u posve drugom značenju, i to iz našega doba iz Dalmacije (Pavlinović): pregradica u kući, tal. camarino.

klokoč, klokočevina, klokočikovina (s. v. vesicaria herba, halicacabus). ARj ima za te riječi potvrdâ samo iz novijega doba za Crnu Goru. U Vitezovića se za tu biljku spominju još imena: mihurica, fratrić.

**kljesan, *kljesen* (s. v. mucor vini): gljin, bljuta, kljesen, kljesan.

**kljukonog* (s. v. varus): krivonog, slukonog, kljukonog. – Također s. v. varicosus.

**knjastac* (s. v. cyllo): knjastac, krnják.

**knjižnjak* (s. v. echinus, pars ventris boum et aliarum pecudum ruminantium, vulgo multiplex) – (s. v. pantices): knjižnjak,volovski želudac.

**kobilka* (s. v. artelabus): prug, kobilka, skakavac. – U ARj u istom značenju *kobilica.*

kocen (s. v. caulis): bûs, kocen, nât – (s. v. stirps, origo): poklad, koren, kocen, pašmìna. – Od značenjâ, što se u ARj spominju s. v. kocen i s. v. kočanj, najbliže je Vitezoviću ono, što je zabilježeno u hrv.-lat. dijelu Belostenčeva rječnika: caulis, ipsum robur seu stipes unde se producunt folia aut ramusculi.

**koceniti* se (s. v. caulescere): busiti se, koceniti se, natiti se.

**kočur* (s. v. crista): vahúlj, kukma, oper, kočúr, huhor.

koleda (s. v. ignis festivus, vestalis): krês, krîs, koleda. – Ispor. s time u rkp. Tanclingerova rječnika s. v. pira, rogo, montonc di legne accese: koleda, naložotina.

**kolgoj* (s. v. scopulus): školj, školjić, sika, skala, colgoj (!), goljak. kolgoj, ostriv.

**kolijar* (s. v. carpenti rector): kočiš, kočijaš, kolijar. – U ARj s. v. *kolija* je rečeno, da značenje te riječi u primjerima uzetim iz Vitezovićeve *Kronike* nije dosta jasno; isp. k tome u njegovu rječniku s. v. carpentum: kočije, hintov, kolije.

**koljban* (s. v. tonsus): brijan, šiškan, koljban.

kop, **kopnost* (s. v. ariditas): súša, kôp, kopnost – (s. v. arida terra): kopno, kop, kopna zemlja, suha zemlja. – ARj nema imenice *kop* u tome značenju.

**kor[a]c* (s. v. situla, vasculum quo aqua hauritur): korc, zaimač. – Sudeći po obliku, bit će da je Vitezović čuo tu riječ od kajkavaca.

korhelj (s. v. halophanta, holophanta): korhelj, lažljivac, zločest i lažljiv človik. – U ARj je ta imenica zabilježena iz južne Ugarske iz XIX. vijeka tek općenito kao »pogrdna riječ«.

**koruba* (s. v. siliqua gracca; ceration, fructus): koruba, rožićak.

**kosidbar* (s. v. junius mensis): klâsan, mlečan, kositbar.

kosirić (s. v. halcyon): kosirić, morska ptica kâ se po najvećoj zimi léže. – Toga značenja nema u ARj niti s. v. kosirić niti s. v. kosjerić.

**kosnika* (s. v. oxyacantha): glog, glogovina, kosnika, kostrika.

kotariti (s. v. terminare, terminos vel fines constituere): kotariti, mediti, kraje postaviti. – ARj ima glagol *kotariti se* samo u značenju: graničiti, biti najbliži susjed.

kotiga (s. v. diphtèra): kožuh, kožna halja, kotiga – (s. v. rheno masculinus): kožuh – (s. v. rheno femininus): kotiga. – Za primorske krajeve ima ARj potvrdâ samo iz našega vremena i ne zna pouzdano, da li je kotiga bila svagda upravo od kože.

**kraćinjak*, **kratinjak* (s. v. breviarium): kûp, û kratko spravljenje, skûp, kraćinjak, kratinjak – (s. v. compendium): kratkoća, pričac, kraćinjak – (s. v. epitome): kratkozbranje, skupnopisje, kraćinjak.

**kraljičica* (s. v. trochilus): kraljičica, kraljić, kraljíc, striš, ptica.

**krapac*, **krapčić*, **krapić* (s. v. carpio parvus): krapac, krapčić, šaranjac, šaranjić – (s. v. cyprinus parvus): krapac, krapić, krapčić. – ARj ima samo riječ *krap*, od koje su izvedeni deminutivi zabilježeni u Vitezovića. Ispor. tal. carpio(ne), stnjem. karpfo.

**krdela*, **krdelica* (taena, taenia, fascia capitis): krdela, povezača – (taeniola, fasciola): krdelica.

**krepen* (s. v. rigor hyemis): krepen, čvič.

**krepenit* (s. v. rigidus): krepenit, čvičan.

**krija* (s. v. glaciei crusta).

krina (s. v. labellum, labiolum, balneariolum): badnjić, krina (»krinna«), maštelac, maštel, čabrić kod dice – (s. v. labrum balneatorium): badanj, krina, kupelni badanj, kupelnica, parilnica. – ARj poznaje tu riječ samo u značenjima: mjera za žito i okovana čaša s poklopcem.

krkavac (s. v. corvus): gavran, karvan, krop, krampač, krkavac. – U ARj je za riječ krkavac zabilježeno samo značenje: barovito mjesto, osobito u livadama.

**krkuč* (s. v. collum): vrât, krk, krkuč – (s. v. dorsum): hrbat, krkúč, pleća.

**krminiti* (s. v. parentare): krminiti, krmine obslužavati.

krop ispor. krkavac. – U ARj zabilježena su za *krop* samo značenja: vrela voda i kmin.

**krtal* (s. v. species): prilika, sposob, slika, krtal, vrsta.

**krup* (s. v. mannus): kljuse, krup konj, krup parìp.

**krž* (s. v. spasmus, spasma): krž, grč.

**krželj* (s. v. pumilio): magáš, malčac, krželj.

**kubus* (s. v. testudo, lyra): kubus, tambura, lutanj.

**kućak* (s. v. genuini, dentes posteriores): kućni zubi, kućáki, kućnjaki. – Bit će da je Vitezović tu riječ čuo od kajkavaca. Za *kućnjak* i za *kutnjak* ima ARj potvrda tek iz XIX. vijeka.

kućer (s. v. mapale): lopa, kućer – (s. v. tugurium): sebarica, kućer, lopa, priprosto stanje, halupa. – ARj ima za tu riječ potvrdâ tek iz Vukova rječnika.

**kulinić* (s. v. dasypus): kulinić, kunilić, mali zêc, tekunica. – Za riječ *kunilić* ima ARj potvrdu tek iz Vuka.

**kuntušar* (s. v. laticlavii): ćurdijaši, kuntušari, starešine grada. – Vitezoviću je prema tome *kuntuš* (latus clavus) starešinska odića, a toga značenja ARj ne pozna.

kup isp. kraćinjak. – Toga značenja riječ *kup* u ARj nema, a tako niti njezin deminutiv *kupac* – isp. u Vitezovića s. v. breviariolum: kupac (»kuppac«), skupac.

**kuželjci* (s. v. pyramidum lusus): kuželjki, kuželjkanje.

**kuželjkati se* (s. v. pyramidibus ludere): na kuželjke igrati, kuželjkati se.

kvičelj (s. v. turdus viscivorus): priskavic, kvičelj, branjug. – ARj ima u tome značenju riječ *kvičela*, i to samo iz Mikalje.

**kvisiti* (s. v. imminére): kvisiti, nadkvisiti – (s. v. impendeře): nadvisiti, zgora visiti, kvisiti. – Amo ide i part. pas. **nadkvisen*, zabilježen s. v. cernuus (strmogljed, nadkvisen), s. v. imminens i s. v. impendens, a tako i glagolska imenica **nadkvisenje* s. v. impensio. – Ako i ne će biti istoga postanja, no i po obliku i po značenju je vrlo blizu part. pas. *natkvičen*, što je u ARj zabilježen samo s potvrdom iz Vrančićeva rječnika (s. v. cernuus, inchinato), a za koji je u ARj izrečena sumnja, da li nije u Vrančića griješkom mj. *natkučen*. Ta sumnja ne će biti opravdana: u samom ARj je po Pavlinovićevu svjedočanstvu zabilježen glagol *nakvičiti se*, *nakičiti se* (nagnuti se odozgo) i s njime srodan glagol *nakvečiti* se s potvrdama iz Vrčevića i iz današnjega govora riječke nahije. A da je glagol *na[t]kvičiti* (i deriv.) postojao i u starijem jeziku, tome ima obilno potvrde u Taclingerovu rječniku: eminente, vrhoviti, *nakvični* – eminenza, *nakvičstvo*, vrhovitost – soprapendere, *nakvičiti* – balco, poggiolo, *nadkvičnik*, nahižje – pendente, che pende in aere, *nadkvičje*, viseći.

**labdati se* (s. v. pila ludere): na labdu igrati, lopte se igrati, loptati se, labdati se. – Imenica *labda* (< madž. labda) zabilježena je i u Vitezovića i u ARj (iz Belostenca i Voltiggija), a Vitezović ima usto i labdadanje i *lobdanje* (s. v. sphaeromachia).

**lajharica* (s. v. ambubaja): klatežica, lajharica, potepúška. – Uz *lajhar* (< srvnjem. leichaere) u ARj je zabilježeno samo značenje fraudator.

**lajnar* (s. v. lyricen, lyristes): laptar, lajnar, guslar, strunjeničar.

**lajne* (s. v. barbitos, barbiton): leut, lajne.

**lajni* (s. v. lyra): lapt, lajni, gusle, gusli, strunjenica.

**lakornica* (s. v. infundibulum): točak, vlivak, točnik, lívak, lakornica.

**landanac* (s. v. buccelatum): landanac, kruh prepečen, kruh dvakrat pečen, kruh landan. – ARj ima glagol *landati* samo u značenju: rezati na lande, na kriške.

**laptar* isp. lajnar.

**lastivac* (s. v. dolosus vir), **lastivica* (s. v. dolosa mulier), **lastiviti* (s. v. dolosè agere), **lastivost* (s. v. dolus) – sve izvedeno od pridjeva *lastiv* (laživ), koji je (kao i imenica *last*, prijevara) zabilježen u ARj, a također u Vitezovića i Tanclingera.

**lastor* (s. v. graphaeus): lastor, rak veliki morski. – U Boeria je imenica astòr zabilježena samo u značenju: uccello di rapina ... falco palumbarius.

**ledopadi* (s. v. nefritis, morbus).

**ledopadni* (s. v. nefriticus).

lesnica (s. v. gingiva). – U ARj, koji ima tu riječ samo iz jednoga pisca s Krka iz XVIII. vijeka, i to u značenju *usnica*, izrečena je sumnja, da li je to svjedočanstvo pouzdano, da li *le-* ne stoji štamparskom grješkom mjesto *u-*. U Vitezovića je još osim toga zabilježena imenica **lesničica* (s. v. gingivula) i pridjev **lesnički* (s. v. gingivarum putrilago: zuberinja, lesničja gnjilad). Time je svakako u Vitezovića potvrđeno postojanje riječi *lesnica*, iako u nešto drukčijem značenju.

ličice (s. v. resupinè): ličice, potrbušice. – U ARj je ta riječ zabilježena iz našega doba iz Istre samo kao deminutiv od *lice*.

lih, liho, lišiti: radi drukčijega značenja, kojega nema u ARj, ispor. gliho, glišan, glišiti. – Tumačeći citat iz Zoraničevih *Planina:* »Najde zlat prstenak ... na lihi prst live ruke postavi ga«, veli se u ARj, da to može biti mali prst (peti i najslabiji), ali jer je na njemu prsten, mogao bi biti i četvrti. U Vitezovića je *lihi prst* zabilježen s. v. *annularis* digitus i s. v. medicinalis digitus, pa će prema tome i u Zoranića biti lihi prst = prstenjak.

**lihsud* (s. v. par impar, ludi genus): lihsúd – i k tome glagol **lihsúdati se*, ludere par impar. – Ispor. u Vitezovića s. v. par (supst.): dvojica, bokor, priklad, súd.

lihva. U ARj je ta riječ zabilježena samo u značenju dobiti, što je vjerovnik prima od dužnika za posuđeni novac, dok je u Vitezovića *lihva* i mjera težine i mjera dužine. Kao mjera težine lihva = unca, ispor. s. v. drachma, octava unciae pars, osmi del lihve; a kao mjera dužine lihva = palac, ispor. s. v. deunx, jedanajst lihav – dextans, deset lihav – dodrans, devet lihav, pedanj, dvanajst prstov, – prema tome se u Vitezovića lihva = palac razlikuje od nešto manje mjere, koja se zove

prst (da je dodrans ispravno protumačen kao *devet* lihav, vidi se i po talijanskome, gdje dodrante »nove oncie ... o nove digiti«).

**lim* (s. v. gluten, glutinum): klij, líp, klija, kelje, klej, lim. – Njem. leim od starijega lim.

**lipica* (s. v. julia, julis, piscis marinus): vladica, lipica.

**lipovača* (s. v. argilla): ilovač, ilovača, lipovača, prž, brna, gnjila, pržina. – Od toga pridjev **lipovačan* (s. v. argillosus).

lopa (s. v. mapale): lopa, kućer – (s. v. taberna institorum): trgovački stačún, lopa – (s. v. tugurium): sebarica, kućer, lopa, priprosto stanje, halupa. – ARj ima potvrdâ samo iz *našega vremena* (njem. laube < louba).

lopica (s. v. tabernaculum, tectum castrense): uta, šator, čerga, stajnica, konàk, kliet, klit, lopica. – ARj ima tu riječ samo iz našega doba iz Istre u značenju: trijem.

**lopun* (s. v. tussilago, herba): tutun, lopun, podbel, farfara.

**lostura* (s. v. nerita): lostura, velika klapunjka.

luba (s. v. suppuratio): ognojenje, luba. – U ARj samo iz našega vremena iz Istre i Rijeke: otok na vratu (žlijezda) u djece.

**lubav* (s. v. suppuratus): ognojen, lubav.

**lubaviti* (s. v. suppurare): ognojiti se, gnojiti se, lubaviti.

**lutanj* (s. v. testudo, lyra): kubus, tambura, lutanj. – I za imenicu *lutnja* ima u ARj potvrdâ samo iz našega doba.

**lužanjak* (s. v. nemus parvum): lužanjak, lužić, dubravica, lozica.

**lužast* (s. v. palustris): barni, lokven, mlakast, lužast; berečast, berečljiv. – Za imenicu *luža* ima ARj potvrdâ već od Mikalje, a i Vitezoviću je ta riječ poznata (s. v. palus).

**macati* (s. v. tingere): strojiti, močiti, macati.

macko (s. v. equus mannus, equus pumillus): miško, macko, konjić, konjic. – U ARj je ta riječ zabilježena u nešto drukčijem značenju: konj macaste (mačje) boje.

**mačić* (s. v. xiphias piscis, gladius, galeotes).

**mačuka* (s. v. catalepsis): zaspanica, zaspanstvo, nemoć koja čini mnogo spati, mačuka.

**maderica* (s. v. villica, villici uzor): selska španica, dvorska, dvoršćica, maderica. – Ispor. u Boeria: massèra, massara, fantesca, serva.

**mađeriti* (s. v. villicare): selariti, srebrariti, na selù živeti, mađeriti.

**mađernik* (s. v. villicus, villo): selski špan, selski župàn, dvorski, mađernik.

makovica (s. v. pinna piscium): makovica, plavutica. – U ARj zabilježeno je samo značenje: rod u maka.

**malčac* (s. v. nanus): malčac, magáš.

**malčica* (s. v. nana): malčica, magašica.

**mandrača*, **mandrak* (s. v. mandragora): veliko zelje, mandrak, mandrača.

**manetan* (s. v. depositus): položen, doli vržen, manetan. – Pridjev je načinjen prema imenici *manet* (amanet, < arap. emanet), koju u značenju *depositum* ima i ARj i Vitezović.

**manetnik* (s. v. depositor): manetnik, ki stavlja na manèt.

**manetiti* (s. v. sequestrare): manetiti, staviti na manet, zastaviti.

**manja* (s. v. fulgur): múnja, mánja, munjava, munjavica.

**manjgovati, *manjikovati* (s. v. otiari): plandovati, planduvati, manjgovati, manjikovati. – Na carskome divanu u *Opsidi sigeckoj* P. Zrinjskoga (VIII, 85) veli Petraf, da Turci valja da se pod Sigetom bore: Nit velim, da sid'mo tu ludo mangovat.

**manjukva* (s. v. ficus callistrsthia): manjukva, tečna smokva. – Bit će ista riječ što i *manjuga*, koja je u ARj zabilježena iz našega vremena u značenju: suvrst smokve iznutra crljene.

**mašva* (s. v. mundus, cultus et ornatus muliebris): ureha, ženska ureha, kinč, šmùk, našva, mašva. – U ARj su za riječ *našva* (iz Belostenca) zabilježena značenja: sutura i perinaeum; još je bliže Vitezovićevu značenju Habdelić: našvi, clenodia. Ispor. i *našvica* (galun. šerit) u ARj. – Da nijesu obje riječi -mašva i našva- u Vitezovića uporedo zabilježene, lako bi se posumnjalo, da li *mašva* nije griješkom zabilježeno mj. *našva*.

**materinac* (s. v. frater uterinus): polubrat, po materi brat, materin sin, materinac. – Vidi: očinac.

**mažd* (s. v. psecas, pluvia tenuis): romizg, romizgavica, gmaz, mažd.

**medopir* (s. v. vespertilio): medopir, šišmiš, pirčac. – Ispor. u ARj netopir i metopir.

**melac* (s. v. glareola): mulac, melac, pešćac. – Deminutiv od imenice *mel*, zabilježene i u ARj i u Vitezovića (s. v. glarea: múl, mel, pešće, prut).

mendula (s. v. mena i s. v. moena): mendula, riba morská. – U ARj zabilježeno je za tu riječ samo značenje: mandula, badem, amygdalum.

mernik (s. v. diameter): mernik, pravomernik, ravan rêz – (s. v. modius): vagan, kupnenik, mernik, polovnik, polovnják. – ARj za riječ *mjernik* nema tog ni jednoga ni drugoga značenja.

mezdriti se. Iz Vitezovićeva tumačenja riječi *hippomanes* (Brunstschleim der Stuten): »čemer, ki izmed nog kobiljih kaplje, gdà se najbolje žele mezdriti« – proizlazi, da *mezdriti se* znači: tjerati se, spolno općiti. – ARj bilježi za riječ *mezdriti* značenje: strugati meso s nutarnje strane kože (mezdre).

**mežd, *mežda, *meždina* (s. v. liquor): i od toga pridjevi (s. v. liquidus): *mežden, *meždiv.

**mirlić* (s. v. lacinia: čipka, nabor, mirlić, frapa, frape. – U ARj je zabilježena imenica *merlići* (< tal. merlo) samo iz našega vremena.

miško (s. v. equus mannus, equus pumillus): miško, macko, konjić, konjic. – ARj ima za tu riječ potvrdu tek iz Kurelca, a i to u drukčijem značenju: konj mišje boje.

*mladovac, *mladovičac* (s. v. adolescens masc.): mladić, ditić, mladovičac, mladovac, mladenac. – ARj ima za *mladovac* potvrdu samo iz Kavanjina.

**mlečan* (junius mensis): klâsan, mlečan, kositbar.

**močad* (s. v. humiditas): vlažnost, močad, vuhkost.

**močenac, *mohot* (s. v. tyrotaricus): močenac, močeni sir, muhot, mohot.

**morota* (s. v. muria): morota, slana osoka, slana voda, razsol. – Ispor. i tal. muria (rasol).

moskalj, moškovita (s. v. hamaxobitae): moskalji, moškovite, ljustvo kô je na kolijah prebivalo.

**muda* (s. v. operae pretium): plaćena muda, truda vridno, mude vridno, prudno, koristno, korisno.

**muhot* – vidi: močenac, mohot.

**muhut* (s. v. mucor): plisan, plesnina, plesnivost, plisnivoća, muhut, mufa.

**muhutan, *muhut* (s. v. marcidus): gnjil, plisniv, uvenut, uvenjen, muhut, muhutan.

**muhutiti* (s. v. marcere, putere): gnjíti, tuhnjiti, plisniviti, muhutiti.

mul, mulac – vidi: melac.

**muntaf* (s. v. gausape): biljac, muntáf, guber, gunj. – Isp. madž. mente (kaput od krzna).

**munjava, *munjavica* – vidi: manja.

**muždov, moždor* (s. v. guttus, gutturnium): moždov, muždov, pehar s kim se vodá na ruke uliva. – U ARj je iz Belostenca zabilježeno *moždor* (< madž. mosdó) s malom razlikom u značenju: sud za umivanje, umivaonica.

nabijati (s. v. contraliceri): namićati cénu, nabijati cénu, već obitati. – ARj nema toga značenja, koje je i danas posve u običaju.

**nabrcati* (s. v. onerare navem): nabrcati, nakrcati brod.

**nadanci, *nadanast, *nadančast, *nadančiv* (s. v. suffraginosus): nadančiv, nadančast, ki ima nadance kakò konj, kljnčobol. – *Nadanci* su prema tome bolest na gornjem zglavku stražnje noge u četveronožaca (isp. ARj s. v. ključ).

**nadanica* (s. v. diarium): dánjica, danja pláća ob koj more jedan dân živeti, nadanica.

**nadostavljavac, *nadostavljavica* (s. v. aemulus, aemula): nadostavljavac, nadostavljavica, nozdrac, nozdrica, nastavljavac, nastavljača. – U ARj je za glagol *nadostavljati se* samo iz Mikalje zabilježeno značenje: natjecati se, nadmetati se, a i to je označeno kao nepouzdano.

**nadušljivac* (s. v. equus suspiriosus, anhelus): nadušljivac, valah.

**nahiliti* (s. v. propendere): naprid visiti, hiliti, nahiliti, nagibati. – Vidi: hil, hilost.

**nahilan* (s. v. propensus): nagnut, nahilni.

nakazan (s. v. omen): kob, slut, slućenje, nakàzan. – U ARj je ta riječ zabilježena samo u značenju *monstrum* u pravom i u prenesenom smislu.

namor (s. v. rheuma): namor, huhnjavica, – i od toga pridjev **namoran* (s. v. rheumaticus): hropotiv, namoran. – U ARj ima za *namor* (nahlada, nazeba) potvrdâ iz sjevernoga primorja i s otokâ samo iz našega vremena.

**narazan* (s. v. distare): narazan biti, narazan táti. – ARj ima prilog *narazance* (odjelito) s potvrdom samo iz Martića. Isp. u Vitezovića (s. v. distruere): razrpiti, narazan rpiti, zoseb rpé napravljati.

**naraznost* (s. v. distantia): dalekoća, naraznost.

**narba* (s. v. pessulus): kračun, zapornica, narba, kvaka, škljenac.

**narezgetnuti* (s. v. adhinnire): narezgetnuti, zarezgetati, zahrzati, zahrznuti.

**nasrna* (s. v. incursus): sreć, zatoka, navala, nasrna, nasrnjenje.

nastavljati se, **nastavljavac*, **nastavljača* – vidi: nadostavljavac, no za razliku od glagola *nadostavljati se* nema kod *nastavljati se* u ARj potvrde za značenje aemulari.

našva – vidi: mašva.

**natiti se* (s. v. caulescere): busiti se, koceniti se, natiti se. – Vidi: kocen i koceniti se.

**natkvisiti*, **natkvisen* – vidi: kvisiti.

**naudati se* (s. v. complacere): naudati se, ugoditi. – Od toga glagolska imenica **naudanje* (s. v. complacentia): naudanje, ugoda, ugođenje.

**nausiti*, **naustiti* (s. v. instigare canem): nauckati, nausiti, naustiti; impf. uckati, usati, usiti. – U ARj je *hustiti* (podbadati), s potvrdom samo iz Stullija, označeno kao nepouzdano.

navar (s. v. cautela): varnost, navar. – Ispor. i s. v. incautus: prez navara, nečedan, nevarljiv, nenavaran. – ARj ima riječ *navar* samo iz našega vremena iz Dubašnice na Krku i iz Boke kotorske s napomenom, da se ne razabire, da li je masc. ili fem.: iz Vitezovićeva »prez navara« se vidi, da je ta imenica muškoga roda. – I u Drazi Bašćanskoj se govori: držat navar, imit navar = paziti se, čuvati se.

navkir (s. v. praeco): dvornik, bubica, navkír, ozovnik, kljicavac, kljicavec. – U ARj je riječ *navkir* zabilježena samo u značenju: upravitelj lađe.

**navlaška* (s. v. caliga): hlača, nogavica, bičva, breneveka, navlaška.

naznak (s. v. supinus): nice, ničice, naznak, značice. – ARj (s.v. nauznak ima za *naznak* potvrdu samo iz našega vremena iz Rijeke.

**nedarovenit* (s. v. irremunerabilis): nedarovenit, kî se ne more nadáriti. – U ARj je značenje irremunerabilis za *nedarovit*, uzeto iz Jambrešićeva rječnika, označeno kao sasvim nepouzdano.

nedotrisk (s. v. sedum, sempervivum): netresk, nedotrisk – (s. v. vinca): netrisk, nedotrisk. – ARj ima za tu riječ (s. v. nedotresak) potvrdu samo iz našega doba s Raba, a za *netresak* je zabilježeno potvrdâ od Mikalje do danas.

**nehati* (s. v. desinere): jenjati, prestati, pristati, pustiti, nehati, henjati – (s. v. parcere, abstinere): nehati. – U ARj taj glagol nije zabilježen, no nekoć je i u nas postojao: kako je poznato, od njegova imperativa (2. l. sing.) postao je *neka* i kajk. *naj*, kojim se opisuje 3. l. sing. i plur. imperativa, a sačuvao se taj glagol do sada u slovenskom, češkom i poljskom. Kako u nas za nj – barem za sada – nema druge potvrde osim Vitezovićeva rječnika, možebiti je Vitezović čuo tu riječ u Sloveniji, gdje je poduže boravio.

**nenace* (s. v. improviso): nenadcé, iz nenaće.

**nenavaran* – vidi: navar.

**neperat*, **neperut* (s. v. implumis): prez pérja, neperut, neperutast, neperat. – Za *neperutast* ima ARj potvrdu samo iz Jambrešića.

nerač (s. v. urinator): neráč, nurec. – Ta je riječ u ARj zabilježena samo kao »muško ime tamna postanja«.

nerati (s. v. urinare, urinari, sub aqua ire): nerati, pod vodom hoditi, nuriti. – U ARj ima potvrda samo iz Kavanjina.

nesličnost, *neslika* (s. v. chimaera): neslika, nesličnost, zkazan zmišljena od pisnikov ... – Toga značenja nema u ARj.

**nozdrav*, **nozdrica* (s. v. aemulus, aemula).

nozdriti se (aemulari). – ARj ima za taj glagol iz Belostenca značenje contrarior, adversor, opponor, a iz Dalmacije je Pavlinović zabilježio za *nozdriti* (bez riječce se) značenje: srditi se, imati zlu volju na koga.

nuriti, **nurec* – vidi: nerati, nerač. – U ARj je za glagol *nuriti* zabilježeno značenje: gurati, turati, rivati.

njad (s. v. conchyliatus): njad, ljubične farbe – (s. v. violaceus:) njad, ljubičan – i s time u vezi glagol **njaditi* s. v. conchyliorum succo tingere (conchyle, conchylium je u Vitezovića zabilježeno u značenju: klapunjka, kamena riba). Prema potvrdama iznesenim u ARj *njad* se u raznim krajevima upotrebljava za oznaku posve različnih boja: sinj – ružicast – tamnozelen – crnkast, zagasit.

**njarati se* (s. v. gestire): ráditi, raduvati se, njarati se – (s. v. jactare se): hvastati, hvaliti se, oholiti se, njarati se, hvastati se (k tome i nom. agentis *njaravac, *njaravica) – (s. v. ostentatio): skazivanje, njaranje, skazuvanje.

**njust* (s. v. *martes scythica*, *mustela scythica*): njùst, samura. – Od madž. nyuszt. – U *Opsidi sigetskoj* Petra Zrinjskoga (pjev. V, strofa 71) spominje se *njustna kapa*, a u bečkom rukopisu Opside (V, 60) *njustovija kapa*.

**obik* (s. v. consuetudo): običaj, obik.

**obis*, **obisak* (s. v. appendix): privisak, obisak, obìs.

**obličanje* (s. v. ludus pilae): obličanje, igrà na oblicu – (s. v. sphaeromachia, certatio quae fit pila vel globo): lobdanje, labdanje, obličanje. – Za riječ *oblica* u značenju *lopta* ima ARj potvrdâ počevši od Mikalje do našega vremena.

obrast (s. v. obstructio lepatis): obrast, nerast. – ARj ima za tu riječ potvrdâ samo iz kasnijega vremena.

**obrcnuti* (s. v. illidere leviter).

**obruk* (s. v. margo): kraj, konac, kotar, obruk.

obrvka (s. v. aurata): zlatnica, zlatoglavica, podlanica, lovrata, obrvka. – Toga značenja nema u ARj.

**obutelar* (s. v. calceolarius): obutelar, postolár, čevljar, črevljar – (s. v. solearius): obutelar, postolar, čevljokrpar, podšavac, ki obutel krpa. – Za obuću ima ARj riječ *obutelj* (prema Belostenčevu i Jambrešićevu *obutel*, a tako pišu tu riječ također Habdelić i Vitezović s. v. calceamen).

obuz (s. v. libamen): okùs, obùz. – Ispor. buzati, buznuti.

*obuzavati, *obuzivati, *obuznuti (s. v. libare): okusiti, okusnuti, obuznuti – (s. v. praelibare): obuznuti, prekusiti; freq. obuzavati, obuzivati.

ocirati se (s. v. hiulcare, hiulcè loqui). – U ARj zabilježeno je samo značenje: kesiti (zube, čeljust).

*ocirljivo (s. v. hiulcè): ocirljivo, ocireno, zijasto.

ocučiti se, okujiti se, opsičiti se (s. v. caniculos parere). – ARj ima potvrdu tek iz Kurelca, i to za prvi glagol samo *ocuciti se.*

*očinac (s. v. frater germanus): pravi brat, otčin sin, očinac. – Za polubrata po ocu čini se da Vitezović nije poznavao posebnoga naziva: isp. s. v. frater carnalis: polubrat, po otcu brat. – Vidi: materinac.

očiniti (s. v. denigrare): počrniti, očiniti, omrčiti. – ARj nema toga značenja.

odbosti (s. v. repellere): odbosti, odšáliti. – ARj ima *odbosti* iz našega vremena, ali u drugom značenju: odbodi mu još malo više zemlje (Pavlinović) – odbodi ti meni moj dijel (iz Like, Bogdanović). Mislim, da razvitak značenja odbosti > odmjeriti (u ARj) nije nejasan: kod diobe zemljišta su se odmjerene granice označivale zabadanjem kolaca u zemlju. – Vidi: odšaliti.

*odnevid, *odnevidnost (s. v. despicatus): odnevid, odnevidnost, pohùda.

*odnevidati se (s. v. despectare): odneviđati se, huditi, za nemar metati. – Od toga glagolska imenica: huđenje, *odneviđanje.

*odorje (s. v. exuviae hostium): odora, odorje.

*odšalac, *odšastnik (s. v. decessor).

odšaliti (s. v. repellere): odbosti, odšáliti. – ARj ima za tu riječ značenje: odvratiti šalu šalom. – Vidi: odbosti.

*ofuka (s. v. subterfugium): obuka, ofuknjenje.

*ofuknuti (s. v. surripere): ofúknuti, muče uzeti, ukrasti.

*ofuknuti se (s. v. subterfugere): ofúknuti se, pobegnuti.

*ohrebaviti (s. v. irraucire, irraucescere): zamukliti, ohrebaviti, zahrepiti. – Vidi: hrebav i deriv.

*okleštriti (s. v. amputare): obrezati, okleštriti. – ARj s. v. *okleštrivati* veli, da je taj glagol »impf. prema pf. okleštriti, kojemu nema potvrde«. – Vitezović ima također *okleštrati* s. v. averuncare.

*okljic (s. v. edictum): okljic, okljicanje, gospodska očita zapovid, zapovid.

*okljicati (s. v. edicere).

*okniti (s. v. fenestrare): okniti, okna, obloke odpríti.

*okoljbati (s. v. circumtondere): ošiškati, okoljbati, ostrići. – U ARj zabilježeno je u istom značenju *okolbati*, a tako ima i Vitezović s. v. desecare crines forfice: okolbati, ošiškati. – Vidi također: koljban.

*okračić (s. v. petasunculus): okračić (bez sumnje lapsus calami mj. okračić). – Ispor. s. v. petasis, petaso: svinski okrak, – a ima tu riječ i ARj s potvrdama od Belostenca do našega doba.

oližnica (s. v. agonus, piscis): oliga, mendula; rete pro capiendis agonis, oližnica. – ARj ima riječ *oližnica*, tek iz našega vremena iz Vrbnika na Krku.

**omeganje* (s. v. mania): mahnitost, ludost, omeganje.

**omencan*, **omencanje* – vidi: omuliti.

omuliti (s. v. deterere): omuliti; manibus deterere frumentum, s rukami žito omuliti. – Od toga part. pas. s. v. detritus: *omuljen*, *omencan* – glagolska imenica s. v. detritio: *omuljenje*, *omencanje* – i nomen agentis s. v. detritor: **omulitelj*. – ARj ima samo glagol *omuliti se* iz našega vremena, ali u posve drugom značenju (pokunjiti se; okopiliti se; otkinuti se).

**oper* (s. v. crista): vahúlj, kukma, oper, kočúr, huhor. – Ista riječ što i *ober* i *hober*, koje riječi ARj ima samo iz Vukova rječnika.

opčiniti, *ophati* (s. v. evannare): občiniti, obhati; freq. občínjati. – Glagol *opčiniti* u značenju *očistiti žito* ima ARj samo iz Belostenca, a glagol *ophati* tek iz našega vremena iz Vrbnika na Krku.

**opkati* (s. v. obtexere): obkati, osnovati; freq. obkivati, obkavati, osnavati.

**oponosan*, **oponosit* (s. v. jactanter): oponosno, oponosito, hvastavo.

**oponositost* (s. v. jactantia): oponositost, oponostvo, hvasta, hvastavost, hvast.

**opovidavac* (s. v. vaticinator): opovestnik, opovidavac. – ARj nema te imenice, a niti kod glagola *opovijedati* nema potvrde za značenje vaticinari.

opovist (s. v. vaticinium): proročanstvo, opovist. – Za »opovist dati« ima ARj potvrda iz XVI. vijeka samo u značenju: obavijestiti, prijaviti.

**opovistiti* (s. v. vaticinari): proročiti, prorokovati, opovistiti, – a prema tome i nomen agentis s. v. vates: prorok, *opovistnik.

**opsočeno* (s. v. inexploratè): neizvideno, neuhođeno, neobsočeno. – ARj ima potvrdâ za glagol *opsočiti* (pretražiti, izvidjeti) samo iz narodnih pjesama našega vremena, a za imenicu *opsok* (indagatio) iz Belostenca, Jambrešića i Voltiggija (zabilježena je ta riječ i u Habdelića).

**opstora* (s. v. conopeum): obstora posteljna, zastor posteljni.

**opsupniti* (s. v. exanimare): zasupnuti, obsupniti, zamrtviti. – ARj ima glagol *osupniti*, ali u značenju: zapanjiti se, prepasti se.

**orud*, **oruda* (s. v. instrumentum): orûda, orude, alat, irud (!).

**oslukaviti* (s. v. curvum fieri).

**osmerič* (s. v. octavùm): osmíč, osmeríč, osmi pút.

**osojiti* (s. v. opacare): osojiti, siniti, sinu činiti. – ARj ima *osoj* (locus opacus) i deriv., no među njima nema glagola *osojiti*.

ostrgati (s. v. deradere): obriti, obrijati, ostrgati. – ARj ima taj glagol u širem značenju: ostrugati.

ostrviti (s. v. opponere): ostrviti, uprîti, protiviti, opríti. – Potvrde donesene u ARj daju tome glagolu posve drugo značenje: okaljati, – (refleks.) namečiti se.

**ošćapiti* (s. v. digiti rapaces): šćapci, – digitis rapacibus eripere: ošćapiti, uščapiti.

oteži (s. v. sufflamen): zavor na rudu od kolij da konji jednako potežu, oteži.

otročivati (s. v. laborat è dolore puerpera): otročuje, v otročnoj postelji leži.

ovada (s. v. insimulatio): potvor, potvorenje, ovada. – ARj ima samo glagol *ovaditi*.

ovakmen (s. v. hujuscemodi): ovakov, ovakmen, ovaki.

ozovnik (s. v. praeco): dvornik, bubica, navkír, ozovnik, kljicavac, kljicavec.

ožljeva (s. v. crapula): prepitje, glavobolja od vina preveć pîtoga, ožŕstvo, ožljèva.

ožljeviti se (s. v. crapulari): ožljeviti se, ožriti se, zopiti se; freq. ožirati se, zopijati se, pijan čuvati.

ožornik (s. v. crapulator): ožornik, pijanac.

ožornica (s. v. crapulatrix): ožornica, pijanica, pijanka.

ožrstvo – vidi: ožljeva. – Za *ožriti se* isp. u ARj *oždrijeti se:* značenje *napiti se* potvrđeno je iz Slavonije iz XVIII. vijeka i iz našega vremena.

panel (s. v. funiculus pro capiendis scombris). – ARj ima tu riječ samo iz našega vremena iz Vrbnika na Krku u općenitijem značenju: dretva na kojoj visi udica (< tal. pannello).

paprič (s. v. serpyllum): popona, poponac, poponak, papríč. – U ARj je riječ *popona* zabilježena u značenju grma uopće, a *poponac* i *poponak* za oznaku biljke thymus serpillum.

parprut (s. v. filix): paprut, parprut, praprut. – ARj ima potvrdâ za *paprut* i *praprut* (= paprat), ali ne zna pouzdano, da li su to muške ili ženske imenice. U Vitezovića je s. v. dryopteris zabilježeno: »paprut, kâ se na hrastih ali na hrastovih žilah nahája«.

pardag (s. v. polygonatum, sigillum Salamonis, herba).

pastirići (s. v. hyades): pastirići, sedam zvezd na vratu Bika nebeskoga.

pečkemet (s. v. panis nauticus): brašno, brodarski kruh, dvojpekac, pečkemet. – Ispor. u ARj s. v. peksimet (dvopek, beškot) < tur. péksimat.

peharnjak (s. v. abacus, mensa pro vasis, mensa structoria): peharnjak, peharni stol, čašnjak, čašni stol.

perut (s. v. acrostolia): peruti na brodu, krma perutasta – (s. v. acies castrorum): šereg, glid, perût. – Tih značenja nema ARj.

piljak (s. v. epistomium): čèp, tapún, piljak. – U ARj nije za piljak zabilježeno to značenje.

piljčac (s. v. epistomiolum): čepić, tapunić, piljčac.

pineziti (s. v. aeruscare): pineziti, pineze dobivati s kakvim goder načinom. – Prema tome je i imenica *pineznik* (s. v. aeruscator), za koju su u ARj zabilježena značenja: koji trguje novcima, koji kuje novce, blagajnik.

pinig (s. v. palma, arbor).

**pišmolj* (s. v. hippocampus): konic riba, pišmolj. – U tome je značenju riječ *pišmolj, pišmoj* i danas poznata u primorju (Štefanić). U ARj je zabilježena samo riječ *pišmoljak*, a i to u značenju: vrlo sitan krumpir (s potvrdom iz našega vremena iz Like).

**plepelić* (s. v. orthygometra): plepelić, plepelićski vojvoda.

plitvica (s. v. catinus, catinum): pladanj, plitvica, tanjír. Usto s. v. catillus dem. plitvičica. – Jedina potvrda, što je ARj ima za tu riječ u istome značenju iz Martićevih *Osvetnika*, označena je kao nepouzdana.

početi (s. v. auspicari): počéti, čestititi, sričnokobiti, dobrokobiti. – U ARj nema toga značenja.

**podešav* (s. v. solea, suber, crepida): podplat. podplat obuteli, podšav, podašva, podešav. – Za riječi *podašva* i *podšav* ima i drugih značenja: u ARj iz našega doba s Raba *podšav* = obrub na dnu suknje; ispor. u Tanclingera (s. v. pelliccia): kadmen, kožuh, podašva.

**podgana* (s. v. mus): miš, podgana. – Za tu riječ nema potvrde u ARj; možebiti ju je Vitezović čuo u Sloveniji.

podojnica (s. v. nutrix): dojka, mamka, dojiteljica, krmiteljica, podojnica. – ARj ima, i to iz našega vremena, samo značenja: ovca, koja je ostala bez jagnjeta, i ženska sisa.

**podstranje* (s. v. clima): stran svita ali državе, stran neba, podstranje, podstranje neba.

**podzglavje* (s. v. pulvinar): perina, zglavnica, podzglavje.

**podzglavnik* (s. v. pulvinus): podzglavnik, zglavnik.

pohuda (s. v. despicatus): odnevid, odnevidnost, pohùda. – ARj ima za tu riječ potvrdu samo iz Tomikovića, a i to u značenju: požuda, što se uredniku ne čini pouzdano. Značenje despicatus u Vitezovića dobro odgovara značenju vituperare, zabilježenom u ARj za glagol *pohudati*.

pokazan (s. v. Argus): stoòk, pokàzan od sto ók – (s. v. spectrum): zkâzan, pokazan, pošast. – ARj ima za tu riječ potvrdu samo iz Barakovića, i to u drukčijem značenju: primjer, opomena. – Ispor. što je ovdje dalje rečeno s. v. pošast.

poklad (s. v. stirps, origo): poklad, koren, kocen, pašmîna. – ARj nema toga značenja.

**pokrklica* (s. v. lactes): črîva, tanka črîva, pokrklica, črivca – (s. v. lactes agninae): janjetja črîva, janjetja pokrklica. – ARj ima iz Vukova rječnika (iz Risna) riječ *pokrklja* sa značenjem: jelo od bravljih crijeva.

**polaj, *polajac* (s. v. pulegium, pulejum): polaj, polajac, pasja metica.

**poldanjak, *poldnevnik, *poludanjak* (notus, auster) – i usto još: jùg, jugo. – U ARj je zabilježena iz našega vremena riječ *podnevnik* no samo u značenju: meridijan.

polivka, polivčica (s. v. acratismus): polivka, ručak, ručevanje – (s. v. offa): polivka, juha s kusom mesa, stúčka od mesa – (s. v. offula, offella): polivčica. – Za riječ *polivka* ima u ARj (s. v. polijevka = juha, čorba) potvrda iz XIX. vijeka iz kraja oko Gline i Sunje, no izrijekom je rečeno, da ta riječ pomalo već iščezava.

polutnik (s. v. colonus partiarius): polutnik, ki polje teži na del dobitka – (s. v. partiarius): napolnik, ki polje na polovicu dobitka dela, polutnik, spolovnjak. – U ARj je *polutnik* zabilježen iz našega vremena za ekvator.

**poljaštin* (s. v. agricola): oráč, poljotežnik, poljaštin, sedlák.

**pomijnjak* (s. v. aquarium). – ARj ima potvrda samo iz našega vremena iz Like.

**pomivalnjak* (s. v. aquariolum).

pop (s. v. uranoscopus). – ARj nema toga imena ribe.

**popirnica*, **popirno* (s. v. repotia): »Kada dopeljaju mladu nevestu mladoženji za pirnim štovom ter sopet pijú«.

popret (s. v. favilla): popret, prhávka – (s. v. ignitabulum): popret. – ARj ima za obje riječi – *popret* i *prhavka* – potvrdu za značenje favilla, no za *popret* nema potvrde za značenje ignitabulum (kresivo).

poreći se (s. v. contendere alterum): poreći se, povaditi se, karati se. – U ARj nema toga značenja.

poriti se (s. v. obsistere): protiviti se, poriti se ... – Toga značenja u ARj nema.

**poručica*, **porukinja* (s. v. appromissor): porùk, fem. poručica, porukinja.

**poscati se* (s. v. lotium emittere): poscati se, popišati se; freq. »scatti«, »scâti«, pišati. – U ARj je s. v. *poscavati se* izrijekom rečeno, da za perfektivni glagol *poscati se* nema potvrde.

**posed* (s. v. brionia, vitis alba. herba): metlika, metlikovina, posed.

**posedlina* (s. v. phalera): caprag, posedlina, konjska sprava, konjska ureha. – Ispor. u ARj s. v. posedlica.

**posijstvo*, **posit* (s. v. consitum): posit, posijstvo, sitva.

poskočan (s. v. impiger): nelen, obrtan, marljiv, poskočan. – Za *poskočan* ima potvrde i u Tanclingerovu rječniku (s. v. alternatione): poskočno dilovanje, prominjevanje. U ARj je samo iz Kanižlića zabilježen pridjev *poskočnji* (brz, hitar, koji je spreman poskočiti na posao).

**poskočnost* (s. v. impigritas): nelenost, obrtnost, marljivost, poskočnost.

**poslužavkinja* (s. v. administra): prislužavkinja, poslužavkinja, dvoranka, dvorankinja.

poslužavnik (s. v. administer): prislužavnik, poslužavnik, dvoranin. – ARj ima riječ *poslužavnik* samo u značenju: podnos t. j. tanjur, na kojem se donosi kava, čaša vode.

pospešnica (s. v. concubina): priložnica, hotnica, pospešnica. – Vitezović je (s. v. concubinarius) zabilježio i muške imenice: priložnik, hotnik, pospešnik. – U ARj ima potvrda i za *pospiješnik* i za *pospiješnica*, ali samo u značenju: vir alacer, mulier alacris, prompta.

**posrče* (s. v. phrenes): posrče, drob.

**postolovka* (s. v. nisus): kragulj, postolovka, vitruša. – Ime *postolovka* je zabilježeno iz našega vremena u Hirčevu *Rječniku nar. zoolog. naziva*.

pošast (s. v. spectrum): zkâzan, pokazan, pošast. – Za *pošast* u tom značenju nema potvrda u ARj, no isp. u Pleteršnika s. v. pošast: das Gespenst, das Ungeheur, das Scheusal.

**pošjan* (s. v. smilax): tetivika trava, turski pošjan.

**potajkan* (s. v. segmentatus): nastrižen, franžat, potajkan, nafrapan – (s. v. succinctus): podpasan, podpet, potajkan. – Amo ide također s. v. segmentata vestis: nastrižena suknja, franžatnica, tajkanica, frapanica, – i s. v. succingere vestem muliebrem: potajkati, podtajkati.

**potepuška* – vidi: klatežica.

**potpuden* (s. v. upupa): dab, dedek, podpuden, božji petešić, božji pívac, dêb.

**potpuhvinja* (s. v. postilena): pohve, puhve, podpuhvinja, podrepinja.

**potratnik*, (s. v. asotus) i potratstvo (s. v. asotia).

**potuhnuti* (s. v. contabere, contabescere): sgnjíti, sagnjíti, potuhnuti, utuhnuti. – ARj ima samo refleksivni glagol *potuhnuti se*, a i to u posve drukčijem značenju: ugasiti se.

**potuljati* (s. v. deprimere): pritisnuti ... gnaviti, potuljati. – ARj ima samo perf. glagol potuliti.

**poudirka* (s. v. cithara): tambura, poudirka. – Ta je riječ zabilježena i u Tanclingerovu rječniku: cetera, stromento musico – tambura, gusla. poudirka – cythara. – Ispor. u Vitezovića s. v. recutere: poudriti, drugoč udriti. – U ARj je s time po postanju srodna *poudrica*, no značenje joj je nešto drukčije: cimbal, »polububanj«.

povez, **povezan* (s. v. convexitas): veža, povèzan, povez – i k tome s. v. convexus pridjev: **poveznut*, *vêžast*. – U ARj za imenicu *povez* nije zabilježeno značenje convexitas.

**porna* (s. v. cucuma): zemljena povna, brneni tiganj, vodogrijnik. lonac ù kom se voda grije, lopiž – (s. v. testus, testum): pogačna, presnačka povna, gibanička povna, gibanički tiganj, tepsija. – To je i po značenju i po postanju ista riječ, što je u ARj zabilježena s. v. *ponjva*.

**pozezulja* (s. v. codatremula): pastirčica, pozezulja, zezulja, pastiričica ptica – (s. v. motacilla): pozezulja, pastiričica, zezulja. – Ime je zabilježeno u Hirčevu *Riječniku nar. zoolog. naziva*.

**pozluditi* (s. v. dilapidare): potratiti, pozluditi, spačati.

**prask*, **praščić* (s. v. turbo, instrumentum lusorium puerorum, quod vel loro vel funiculo circumagitur): praščić, frk, prask.

**prća* je u Vitezovića zabilježena u dva značenja posve različna: 1. (s. v. dos): **prća*, demin. **prćica*. – To su dakako stegnuti oblici poznatih tuđica *prćija* i *prćijica*. K tome je s. v. dotalis zabilježen pridjev: **prćeni*, **prćni*, a s. v. dotare glagol: **oprćiti*. 2. (s. v. fabula): pričica. zmišljenica, prikladnica, **prća*, zmišljena, pripovist, šalčica, bobica – (s. v. gerrae): béde, **prće*, šále. – Prema imenici načinjeni su s. v. fabulari glagoli: **prćati*, **prćariti* – i prema *prćati* nomina agentis **prćavac*, **prćún* (s. v. fabulator i s. v. gerro) i **prćavica* (s. v. fabulatrix). 3. Po značenju svome stoji posve po strani imenica **prćavac*, što je u Vitezovića zabilježena s. v. *ingluvies:* putača, volje, prćavac, požiralo. Para-

lela je tome imenica *prćúnac* (želudac u ptica), što ju je prof. Ivšić čuo u Bribiru (isp. tu riječ u ARj).

prdija (s. v. amussis): prdija, ošpit. – U ARj je ta riječ zabilježena iz Mikalje *perdija*, a to odgovara njegovu pisanju, jer za *r* sonans on piše redovno *rri*, a posve rijetko *ar* ili *er*. S time se slaže i Tanclingerovo pisanje »perdia« s. v. livellare i »perdia« s. v. squadro (u njega se za *r* piše redovno *ar*), no po Vitezovićevu pisanju »pyrdia« valjalo bi čitati *prdija*.

prebaba (s. v. atavia i s. v. proavia). – ARj ima za tu riječ potvrdâ sa zapada iz *Naručnika plebanuševa* (Senj 1507.) i sa istoka iz današnjega zaplanjsko-svrljiškoga narječja. – Ispor. preded, prestric, prevnuk.

**precek* (s. v. derepentè): sejdom, precek, taki, onhíp. – (s. v. simulac, quamprimum): onhíp, sejdom, precek. – ARj bilježi riječ *prece* s potvrdama od XVII. vijeka i iz našega vremena.

preded, *predid* (s. v. atavus i s. v. proavus): preded, predid, pradid, pridid. – U ARj potvrde od XVIII. vijeka do danas. – Ispor. prebaba, prestric, prevnuk.

**predsiničje*, **predtinje* (s. v. proscenium): predtinje, pritinj, pridtinje, predsiničje.

predšasnik (s. v. antecessor). – ARj ima potvrdâ samo iz našega vremena.

**prekosan* (s. v. lac coagulatum): žetica, strgljača, prekosano mliko.

**prem* (s. v. limbus): prim, prém, perem, obtoka, žinjica. – Ispor. također (s. v. fimbriatus): *preman*, obtočen, opereman, napereman, frapast. – U ARj ima potvrdâ za *perem* i *peremati* iz nekoliko rječnika, a za *premati* samo iz Kurelčevih *Jačaka*.

**premitavac* (s. v. negotiator): tŕžac, trgovac, premitavac.

**prestric* (s. v. patruus magnus, avi patruus). – Ispor. prebaba, preded.

prevnuk (pronepos). – ARj ima potvrdâ od XIV. vijeka do danas.

**prevnuka* (proneptis). – Ispor. prebaba, preded, prestric.

**prezmertučan* (s. v. immodicus): ncmal, nemaljahan, nemajucak, prezmertučan. – Ispor. u ARj *mertuk:* tu riječ ima i Vitezović s. v. mensura: mertuk, mera, mira.

prežiti (s. v. anhelare): zdihavati, dihati, sopsti, prêžiti. – Amo idu i imenice s. v. anhelator: zdihavac, sopac, prežac, preživac – i s. v. anhelatrix: zdihavica, sopica, prežavica. – Glagoli *prežati* i *prežiti u* ARj imaju posve drugo značenje (motriti, vrebati, uhoditi).

**pribažd* – vidi: bažd.

**pribaždati* (s. v. connectere): pribaždati, freq. pribaždevati.

pričac (s. v. compendium): kratkoća, pričac, kraćinjak. – ARj nema toga značenja (isp. s. v. prečac).

**priči*, **pričnі* (s. v. praesens): priki, prični, priči, na priču, nazočni.

**pričin* (s. v. excessus): pričinjanje, príčin. – K tome s. v. excedere modum glagol *pričinjati*.

**pridajan* (s. v. collactaneus, collacteus): pridojak, pridojka, pridojče, pridajan.

pridavak (s. v. auctarium): pridavak, privržak, munta. – Ispor. s. v. auctionari: muntati, pustiti na muntu, prodavati na pridavak. – U ARj nema toga značenja niti za *pridavak* niti za *privržak*.

**pridojak*, **pridojka*, **pridojće* – vidi: pridajan.

**prikanjac*, **prikanjka* (s. v. alterius ripae incola).

**priki* – vidi: prići.

priklad (s. v. par): dvojica, bokor, priklad, súd. – U ARj nema toga značenja.

**priksijanac* (s. v. panis secundarius, cibarius): priksijanac, prošćák, škrićnják, domaći kruh.

priležno (s. v. commodè): prileżno, prilično, uzurno, naručno, odobro, – i k tome imenica s. v. commoditas: *prileżnost*, prilika uzúr, pokoj. – Toga značenja nema u ARj niti za taj prilog niti za tu imenicu. Ispor. u Vitezovića (s. v. accomodus): priložan, naručan, naredan.

**prim* – vidi: prem.

**primak* (s. v. gluma): lat, primak.

**primar* (s. v. impulsus): nagon, ugon, primar, nator, naarnanje.

**primarac* (s. v. impulsor): nagonitelj, naganjavac, primarac.

pripik (s. v. apricatio, apricitas): suncopeka, pripik. – U ARj: pripek.

**prirička* (s. v. apophthegma): pririč, prirička – (s. v. axioma): izrička, prirička. – Ispor. u ARj pririječ, pririječak, prirječje.

**prisluživkinja* (s. v. administra): prisluživkinja, poslužavkinja, dvoranka, dvorankinja.

**prisluživnik* (s. v. administer): prisluživnik, poslužavnik, dvoranin.

pristrošak (s. v. cavaedium): predhižje, pristrošak. – Za ARj našla se za tu riječ potvrda samo na jednom mjestu u Jambrešića.

**prišalka* (s. v. advena): prihodnik, prišalac, prišalka.

**priteka* (s. v. accursus): pritek, dotek, priteka, doteka, doskočenje, nadospítje.

**pritinj*, **pridtinje* – vidi: predsiničje.

**privržak* (s. v. auctarium) – vidi: pridavak.

**prizdan* (s. v. pridie): prizdan, uvečer, prvo dan, navečer.

**prizdanji* (s. v. pridianus): prizdanji, navečernji, prvodanji.

**prizmen* (s. v. despectus, despectioni expositus). Odmah usto zabilježio je Vitezović za imenicu despectus značenje *przmo* (»pyrzmo«). U jednoj od te dvije riječi bit će jamačno lapsus calami.

**priždrebnik* (s. v. consors): drug, tovaruš, pajdáš, priždrebnik. – ARj ima tu riječ samo iz Stullijeva rječnika (particeps, consors), i zato se uredniku činila nepouzdanom, no Vitezovićevim se svjedočanstvom to mišljenje pobija.

**prkoč*, *prkos* (s. v. despectus): – U ARj ima samo iz Stullija za *prkos* potvrda za značenje despectus, contemptus.

**proskrban* (s. v. industrius): obrtan, marljiv, proskrban.

**proskrbnost* (industria): obrtnost, trúd, marljivost, proskrbnost.

**prosnica*, **prostnica* (s. v. planca).

prošćak (s. v. autopyros): prošćák, célé múké krûh, od sé muke krûh – (s. v. panis secundarius): priksijanac, prošćák, škričnják, domaći kruh. – ARj ima riječ *prošćak* u posve drugom značenju (plot od prošća), i to tek iz Šulekova *Rječnika znanstv. nazivlja.*

protak (s. v. vannus magnus, quo trituratum frumentum à paleis primùm secernitur). – ARj nema za tu riječ potvrde starije od Vukova rječnika.

**prper* (s. v. piper): papar, prper. – ARj nema riječi *prper*, no ima je Habdelić.

prstac (s. v. dactylus, fructus palmae). – U ARj nema toga značenja.

**prstačac* (s. v. caryota, cariotis, fructus palmae).

prstenak (s. v. viticulum, capreolus vitis, flagellum, claviculus): prsténak, trsni prstenak. – ARj pozna tu riječ tek iz XIX. vijeka kao ime za neke biljke.

pruga (s. v. iris): dúga, huga, pruga (»prugga«), pasac nebeski, puga. – U ARj nema za riječ *pruga* toga značenja.

prut (s. v. dorsum in mari, crassior arena compulsa et densata fluctibus): prût, prûd. – Da nijesu obje riječi uporedo zabilježene, moglo bi se pomisliti, da je »prut« lapsus calami mj. »prud«, jer što se zna, za nj nema potvrde u tome značenju.

**prž* (s. v. arena): pesak, pisak, pržina, prž – (s. v. argilla): ilovač, ilovača, lipovača, prž, brna, gnjila, pržina.

**pšanac* (s. v. convitiator): psostnik, pšanac. – K tome s. v. convitiatrix ženski nomen agentis: psostnica, **pšanica.* – Ispor. u ARj glagol *pšaniti* (= psovati, grditi).

**pštros* (s. v. struthiocamelus): pštròs, štrûc. – Ispor. tal. struzzo, njem. strauß < struz.

**ptuj* (s. v. alienus): tuj, ptuj, tuđ. – Ispor. u Pleteršnika ptuj, fremd.

**puhve* (s. v. postilena): pohve. puhve, podpuhvinja, podrepinja. – ARj ima: pohve, pohvi, pohvina, puhvine.

putača (s. v. ingluvies): putača, volje, prćavac, požiralo. – ARj donosi za tu riječ obilje potvrdâ, ali nema starijih od druge polovice XIX. vijeka.

putalj (s. v. fibula): kopča, kopka, petlja, zapinac, putalj. – ARj pozna riječ *putalj* samo kao ime za neke životinje (konja, jarca, neki rod kukaca.

**pužven* (s. v. lapis bibulus): plovućac; pužveni, plovúći kamen; tûh, tuhanj.[7]

[7] Iznoseći riječi iz Vitezovićeva rječnika išao sam samo do granica, do kojih ide XII. knjiga ARJ, jer je u najnovije vrijeme i Vitezovićev rječnik ekscerpiran za ARJ, te će se prema tome njegovo leksičko blago iznositi u daljim knjigama ARJ.

Pokušao sam unijeti nešto svjetlosti u Vitezovićev rad namijenjen leksičkom blagu hrvatskoga jezika i reformi latinice, koja je u to doba već bila istisnula iz svjetovne hrvatske književnosti i glagoljicu i ćirilicu, no sama još nije bila niti iz daleka sređena. Pocijepanost naše knjige i u jeziku i u pismu Vitezović je živo osjećao već u početku svoga književnog rada: svjedok su tome, kako smo vidjeli, predgovori njegovih djela, počevši već od *Odiljenja sigetskoga*.

U njegovo doba su se u Hrvatskoj i u političkom životu odigrali događaji, koji su naviještali nova vremena, no vremena puna opasnosti za naš narodni život. Propašću Zrinjskih i Frankopana bio je zadan težak udarac političkom značenju hrvatskoga plemstva, koje je u tadašnjemu državnom uređenju bilo jedini politički reprezentant Hrvatske u borbi protiv apsolutizma Habsburške dinastije, koji je sve jače izbijao. Poraz Turaka pod Bečom i s time u vezi oslobođenje hrvatskih zemalja od turske vlasti činilo se da bi imalo donijeti oslobođenim krajevima političko ujedinjenje s hrvatskim zemljama Habsburške monarhije. I Vitezović je u to povjerovao: u štampanim i neštampanim spisima se borio, da se Hrvatskoj pridruži također Dalmacija i t. zv. Turska Hrvatska. Sve su to ostale puste nade: Dalmaciju su dobili Mlečani, Turska Hrvatska je ostala pod sultanom, a Vitezoviću, borcu za ujedinjenje hrvatskih zemalja, dali su kao za ironiju prazni naslov ličkoga podžupana, no vlasti nikakove nije ondje vršio niti je mogao vršiti, jer ne samo da Lika nije bila vraćena banskoj vlasti, nego je duž cijele nove granice prema Turskoj široki pas zemlje bio na vojničku uređen i izravno podređen Beču.

U tim tmurnim danima, kada su se za stoljeća udarale smjernice hrvatskom političkom životu u Habsburškoj monarhiji (vladarski apsolutizam zašao je i u drugu polovicu devetnaestoga vijeka, a politička raskidanost hrvatskih zemalja trajala je još duže), Vitezović je razvio snažan književni i uopće kulturni rad, koji je bio povezan s narodnim životom njegova doba. Čovjek opsežnoga znanja i neobične radinosti, pisao je o našoj prošlosti, da u previranju presudnih događaja svoga vremena historijskim dokazima utvrdi zahtjev, da se raskidane hrvatske zemlje saberu u cjelinu. Nije u njega bilo dara pjesničkoga, no pjevao je pjesme latinske i hrvatske, da mogućnike onoga doba predobije za svoje osnove, a u svojim zemljacima da probudi narodnu svijest. Znao je, da narod, koji hoće da kao jedna cjelina živi svojim životom, mora također u jeziku i u knjizi stresti uske regionalne spone, pa zato se trudio, da sabere jezično blago svojega naroda i da latinsko pismo sredi prema potrebama hrvatskoga jezika i tako dokrajči nemilu zbrku, što je u njegovo doba u latinici postojala u hrvatskoj knjizi.

Sva energija, kojom je Vitezović nastojao oko ostvarenja svojih osnova, nije u njegovo doba donijela ploda: mogućnici, koji su vedrili i oblačili u Habsburškoj monarhiji, imali su svoje, posve drukčije političke račune, a niti u domovini nije Vitezović našao razumijevanja te je život

sasvim bijedno završio u tuđini, u Beču. Njegovo vrijeme još nije bilo zrelo, da prihvati i ostvari njegove ideje, trebalo je sto i više godina, da misao kulturnoga i političkoga ujedinjenja hrvatskih zemalja zahvati šire redove naroda.

U svome rječniku je Vitezović i po obilju jezičnoga blaga i po reformiranoj latinici, u kojoj je to blago želio iznijeti pred suvremene ljude od knjige, natkrilio sve, što su do njegova doba na tome polju u nas uradili književni radnici stariji od njega i njegovi vršnjaci – Mikalja, Habdelić, Belostenec, Tanclinger – a i kasnije, sve do polovice devetnaestoga vijeka, nema ih mnogo, koji mogu njemu o bok stati. Ali niti Vitezovićev rječnik nije izmakao sudbini, što je stigla i druge njegove zamisli, kojima se ne može poreći za njegovo doba ni veličina ni originalnost: veći i jamačno zanimljiviji njegov dio, hrvatsko-latinski rječnik u dva sveska, izgubio se netragom, a rječnik latinsko-hrvatski u jednom svesku ostao je zakopan u rukopisu i tek po imenu poznat u našoj nauci, iako se još i danas krije u njemu obilje blaga za proučavanje prošlosti hrvatskoga jezika.

(Primljeno na 2. sjednici V. odjela od 2. II. 1954. za »Rad«)